

Міністерство освіти та науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Історичний факультет
Кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства

Кваліфікаційна робота на тему:

**Внутрішня політика адміністрації Барака Обами у США
(2009–2017 рр.): стратегічні пріоритети, механізми та наслідки
реалізації.**

Спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»

Здобувача вищої освіти освітньо-
кваліфікаційного рівня «бакалавр»

Рудого Владислава Романовича

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

кандидат історичних наук, доцент

Костюк Леся Володимирівна

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор історичних наук, професор

Кліш Андрій Богданович

Тернопіль 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. Історіографія та джерельна база дослідження.....	8
РОЗДІЛ ІІ. Економічні та соціальні пріоритети внутрішнього курсу Б.Обами.....	16
2.1. Антикризові заходи адміністрації та реформування фінансового сектору (Закон Додда–Франка).....	16
2.2. Реформа системи охорони здоров'я (Affordable Care Act) та енергетична програма: розробка, механізми впровадження та результати.....	21
РОЗДІЛ ІІІ. Суспільно-політичні виклики та політичні взаємодіїз гілками влади адміністрації Б. Обами	30
3.1. Особливості взаємодії Президента з Конгресом США: від співпраці до політичного протистояння.....	30
3.2. Імміграційна політика та спроби реформування законодавства про громадянство (програми DACA/DAPA).....	35
3.3. Проблема расових відносин та реформа системи кримінальної юстиції.....	39
РОЗДІЛ ІV. Особливості вивчення внутрішньої політики адміністрації Б. Обами в шкільному курсі всесвітньої історії та методичні підходи до її висвітлення в освітньому процесі.....	45
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	56

ВСТУП

Актуальність теми. Президентство Барака Обама (2009–2017 рр.) ознаменувало один із найдинамічніших та водночас найбільш дискусійних періодів у новітній історії США. Його прихід до влади у листопаді 2008 р. відбувся на тлі розгортання найглибшої глобальної фінансово-економічної кризи з часів Великої депресії, що поставило нову адміністрацію перед необхідністю невідкладного формування масштабної та стратегічно виваженої відповіді на безпрецедентні виклики. У цьому контексті комплексне дослідження внутрішньої політики адміністрації Б. Обама набувають особливого наукового інтересу та суспільно-політичного значення.

Наукова актуальність аналізу внутрішньополітичного курсу 44-го президента США зумовлена низкою ключових чинників. Реалізовані в цей період структурні реформи, насамперед «Закон про доступне медичне обслуговування» (Obamacare), «Закон Додда–Франка» про реформування фінансового сектору та Президентський план дій у сфері клімату, суттєво модернізували інституційну архітектуру американської держави й дотепер визначають вектор внутрішньополітичного порядку денного США. Водночас роки президентства Б. Обама продемонстрували глибоку трансформацію американської політичної системи в напрямі інтенсифікації партійної поляризації. Це унеможливило досягнення стійкого двопартійного консенсусу й змусило виконавчу владу дедалі частіше інструменталізувати інститут виконавчих указів (executive orders) та альтернативні регуляторні механізми. Крім того, саме в цей час у фокус суспільно-політичного дискурсу змістилися хронічні проблеми расових відносин, імміграційної політики та реформування кримінальної юстиції, які залишаються тригерами суспільної напруги й сьогодні.

Критичне переосмислення внутрішньополітичних здобутків і прорахунків адміністрації Б. Обама дає змогу глибше зрозуміти системні обмеження, що їх накладає американська модель поділу влади на реформаторські ініціативи Білого

дому. Це дозволяє детально дослідити механізми взаємодії між Президентом, Конгресом і судовою гілкою влади в умовах жорсткого ідеологічного протистояння. Таким чином, зазначена проблематика є високоактуальною як для вітчизняної американістики та політичної компаративістики, так і для ширшого кола дослідників, які прагнуть досягнути логіку сучасних трансформацій у США, що мають безпосередній детермінуючий вплив на глобальну систему міжнародних відносин.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у комплексному дослідженні внутрішньої політики адміністрації Барака Обама у 2009–2017 рр., аналізі основних реформ в економічній, соціальній, енергетичній та суспільно-політичній сферах, а також у виявленні закономірностей і суперечностей, що визначали характер та результати президентства Б. Обама у внутрішньополітичному вимірі.

Реалізація задекларованої мети передбачає вирішення таких завдань:

- аналіз і систематизація вітчизняної та зарубіжної історіографії з досліджуваної теми;
- характеристика антикризових заходів адміністрації Обама та реформування фінансового сектору через Закон Додда-Франка;
- дослідження процесу розробки, механізмів впровадження та результатів реформи системи охорони здоров'я;
- розкриття змісту енергетичної стратегії та екологічної політики адміністрації, зокрема в контексті укладення Паризької кліматичної угоди;
- простеження еволюції відносин між президентом і Конгресом від співпраці до протистояння;
- висвітлення імміграційної політики та спроб реформування законодавства (програми DACA і DAPA);

- дослідження проблеми расових відносин і реформ кримінальної юстиції.

Об'єктом дослідження є внутрішня політика США в 2009–2017 рр.

Предметом дослідження є сукупність економічних, соціальних, екологічних та суспільно-політичних реформ, здійснених адміністрацією Б. Обама, їхні механізми впровадження та практичні результати.

Хронологічні межі дослідження охоплюють 2009–2017 рр. – період від інавгурації Б. Обама 20 січня 2009 р. до завершення його другого президентського терміну 20 січня 2017 р. Нижня хронологічна межа зумовлена приходом до влади адміністрації Б. Обама в умовах глибокої фінансово-економічної кризи, що суттєво вплинула на формування пріоритетів внутрішньої політики США. Верхня межа пов'язана із завершенням президентства Б. Обама, що дало змогу підбити підсумки реалізації його внутрішньополітичного курсу та оцінити ефективність здійснених реформ.

Методологічну основу роботи становить комплексний підхід, що ґрунтується на принципах історизму, об'єктивності та системного аналізу. Принцип історизму дозволяє розглядати реформи адміністрації Обама в їхній динаміці та хронологічній послідовності з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків між окремими заходами та ширшим суспільно-політичним контекстом. Принцип об'єктивності забезпечує всебічний розгляд різних оцінок і підходів до аналізу досліджуваних явищ. У роботі застосовано також проблемно-хронологічні, порівняльні та структурно-функціональні методи, що дозволяють виявити спільні закономірності та специфічні особливості реформаторського курсу адміністрації Обама.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному дослідженні внутрішньополітичного курсу адміністрації Обама в широкому контексті американської конституційної системи та в зіставленні різних наукових оцінок здійснених реформ. Особлива увага приділяється аналізу механізмів взаємодії

виконавчої і законодавчої гілок влади в умовах поглиблення партійної поляризації, що є самостійним науковим внеском у розуміння сучасної американської демократії.

Теоретичне значення роботи полягає у розширенні наукових уявлень про реформаторський потенціал та інституційні обмеження виконавчої влади в умовах американської президентської республіки. Дослідження сприяє глибшому осмисленню механізмів реалізації внутрішньополітичного курсу адміністрації Б. Обама та особливостей функціонування політичної системи США у період суспільно-економічних трансформацій.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Бакалаврська робота виконана в межах наукового напрямку кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Релігія і Церква у контексті світових і суспільних трансформацій» (державний номер реєстрації 0123U101108) та «Україна-Європа-Світ: цивілізаційні аспекти розвитку» (державний номер реєстрації 0120U101569).

Апробація дослідження. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження були представлені й обговорені на засіданні кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (27.05.2026 р.), а також на «WayScience: Resilience of Science in a Changing World: Interdisciplinary Perspectives and Solutions: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference» (29.01.2026-30.01.2026),

Практичне значення дослідження. Результати дослідження можуть стати основою для розробки дидактичних матеріалів: навчальних посібників, інтерактивних уроків або тематичних модулів із проблематики соціальних реформ, партійної демократії та прав людини. Зокрема, включення аналізу реформаторського курсу Б. Обама до шкільного курсу всесвітньої історії сприятиме формуванню в учнів розуміння складного взаємозв'язку між

політичними рішеннями та їхніми довготривалими суспільними наслідками. Такий міждисциплінарний підхід на перетині політичної історії, конституційного права та соціальної економіки може стати прикладом поєднання історичного аналізу з виховними завданнями, сприяючи формуванню свідомого та критично мислячого громадянина.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг основної частини відповідно до вимог до бакалаврської кваліфікаційної роботи 65 с.

РОЗДІЛ І. ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ.

Дослідження внутрішньої політики адміністрації Б. Обама привернуло значну наукову увагу ще з перших місяців його президентства і продовжує залишатися предметом активних академічних дискусій після завершення двох термінів. Загальна кількість монографій, наукових статей, аналітичних матеріалів та дисертацій, присвячених цій темі, є вражаючою навіть порівняно зі студіями про інших американських президентів. Це зумовлено кількома факторами: безпрецедентністю обрання першого афроамериканського президента, масштабністю реформ, здійснених в умовах глибокої кризи, та гострою суспільно-політичною дискусією, що не вщухала протягом усіх восьми років президентства Обама.

Однією з перших ґрунтовних праць, присвячених аналізу внутрішньої політики адміністрації Б. Обама, стала монографія Дж. Альтера, опублікована у 2010 р. [2]. Автор детально простежує механізми ухвалення рішень усередині адміністрації, зокрема щодо реалізації антикризових заходів і пакета фіскального стимулювання, а також аналізує початковий етап підготовки реформи системи охорони здоров'я. Вагомим внеском праці є документальне висвітлення бюджетних та міжпартійних суперечок, що супроводжували формування антикризової стратегії. Це дозволяє глибше зрозуміти політичні й інституційні обмеження, в умовах яких діяла нова адміністрація.

Важливе значення для дослідження антикризової політики та реформування фінансового сектору має монографія Алана С. Блайндера [4]. Праця належить до найавторитетніших досліджень фінансової кризи 2008–2009 рр. та заходів, спрямованих на її подолання. Автор ґрунтовно аналізує пакет економічного стимулювання (ARRA), механізми реалізації «Закону Додда–Франка», реформу регулювання ринку деривативів, а також діяльність нових наглядових органів у фінансовій сфері.

Поряд із працями, що висвітлюють офіційну позицію адміністрації Б. Обама щодо реформування фінансового сектору важливе значення мають дослідження критичного спрямування. Зокрема, у монографії Саймона Джонсона та Джеймса Квака [5] проаналізовано взаємини між найбільшими фінансовими корпораціями та федеральною владою США. Автори стверджують, що реформа Додда–Франка, попри свій масштабний характер, не усунула основної проблеми, а саме надмірної концентрації фінансового впливу в руках провідних банківських структур. Праця є важливою для розуміння критики фінансових реформ адміністрації Б. Обама як з боку прихильників посилення державного регулювання, так і представників ліберально-ринкової економічної думки.

Суттєво доповнює аналіз антикризової політики монографія Рона Саскінда [3], у якій детально реконструйовано внутрішні дискусії в адміністрації Б. Обама щодо шляхів подолання фінансової кризи. Автор особливу увагу приділяє суперечностям між групами економічних радників, зокрема між командою Тімоті Гайтнера і Ларрі Саммерса та представниками більш прогресивного економічного крила. Завдяки широкому використанню інтерв'ю та документальних матеріалів праця становить цінне джерело для вивчення механізмів формування економічної стратегії адміністрації у перші роки президентства Б. Обама.

Значне місце в історіографії президентства Б. Обама посідають дослідження, присвячені ролі Федеральної резервної системи, реформуванню фінансового сектору та глобальному контексту економічної кризи 2008–2009 рр. У монографії Л. Джейкобса і Д. Кінга [8] проаналізовано трансформацію Федеральної резервної системи у провідний центр фінансового регулювання в умовах кризи та окреслено межі президентського впливу на антикризову політику. Водночас праця Дж. Барта [7] присвячена дослідженню структурних причин іпотечної та кредитної кризи, зокрема наслідкам дерегуляції фінансових ринків і стрімкого розвитку ринку деривативів. Це дозволяє оцінити ефективність

реформ, здійснених у межах «Закону Додда–Франка», та їхню здатність усунути системні вразливості американської фінансової системи. Компаративний вимір антикризової політики представлений у праці Дж. Стігліца [24], де американська модель реагування на кризу зіставляється з європейськими підходами. Доповнюють цей напрям численні аналітичні матеріали видань «Congressional Quarterly Weekly Reports» [43], «Politico» [50] та «The Washington Post» [51], які відображають медійний та суспільно-політичний контекст реалізації внутрішньополітичного курсу адміністрації Б. Обама.

Важливий напрям історіографії становлять дослідження реформи системи охорони здоров'я, яка стала одним із ключових елементів внутрішньополітичного курсу адміністрації Б. Обама. У працях П. Старра [12], Дж. Е. Мак-Донафа [13], Лоренса Р. Джейкобса і Т. Скочпол [14], а також у статті Дж. Хакера [29] комплексно проаналізовано передумови, механізми реалізації та політичні наслідки «Закону про доступне медичне обслуговування» (Affordable Care Act). Дослідники приділяють увагу особливостям американської системи охорони здоров'я, законодавчим компромісам у процесі підготовки реформи, впливу страхових і політичних лобістських груп, а також суспільно-політичній поляризації, спричиненій ухваленням реформи. Водночас автори розкривають причини, які зробили можливим проведення масштабної медичної реформи саме в період президентства Б. Обама, та оцінюють її значення для подальшого розвитку американської соціальної політики.

Поряд із дослідженнями соціальної політики адміністрації Б. Обама, окремий напрям історіографії присвячений аналізу її кліматичної та енергетичної стратегії. Важливе значення для вивчення цього аспекту мають офіційні урядові документи, зокрема Президентський план дій у сфері клімату [36], підготовлений Виконавчим офісом Президента у 2013 р., а також офіційні матеріали щодо реалізації Закону про доступне медичне обслуговування [35]. Ці джерела дозволяють простежити пріоритети внутрішньополітичного курсу адміністрації

та зіставити задекларовані цілі реформ із практичними результатами їх упровадження. Водночас у праці Дж. Мети [27] кліматична та освітня політика адміністрації Обама розглядаються в ширшому контексті трансформаційних амбіцій президента. Автор аналізує системні чинники та інституційні обмеження, які ускладнювали реалізацію масштабного реформаторського курсу, що дозволяє глибше зрозуміти суперечливий характер внутрішньої політики адміністрації Б. Обама.

Окремий напрям історіографії присвячений дослідженню взаємин адміністрації Б. Обама з Конгресом та проблеми поглиблення партійної поляризації в американській політичній системі. Важливе значення у цьому контексті має колективна монографія під редакцією Дж. Зелізера [9], у якій здійснено одну з перших комплексних наукових оцінок президентства Б. Обама. У праці проаналізовано широкий спектр питань внутрішньої політики, зокрема взаємодію президента з Конгресом, реформу фінансового сектору, систему охорони здоров'я та кліматичну стратегію. Проблема партійної поляризації та законодавчої обструкції розкрита також у статті Н. Маккарті [31], де досліджено структурні причини посилення ідеологічного протистояння між Демократичною та Республіканською партіями в період президентства Б. Обама. Доповнює цей напрям дослідження Дж. Сайдса [32], присвячене впливу фінансування виборчих кампаній та рішення Верховного суду у справі «Citizens United» на трансформацію американського політичного процесу. У сукупності зазначені праці дозволяють глибше зрозуміти політичні та інституційні чинники, які значною мірою визначали можливості реалізації внутрішньополітичного курсу адміністрації Б. Обама.

Подальше осмислення соціально-економічної політики адміністрації Б. Обама представлено у працях, присвячених проблемам соціальної держави, фінансового регулювання та партійної поляризації в США. Зокрема, у дослідженні Сьюзан Меттлер [18] проаналізовано феномен «прихованої держави

загального добробуту», за якого значна частина соціальної підтримки реалізується через податкові пільги та ринкові механізми. Ця концепція є важливою для розуміння специфіки реформи охорони здоров'я та загальної соціально-економічної стратегії адміністрації Б. Обама. Праця Л. Кенуорті [19] розглядає американську модель соціальної політики у порівнянні зі скандинавськими країнами та акцентує увагу на обмеженості реформаторських змін у США навіть після реалізації ключових ініціатив Обама. Водночас мемуарна праця колишнього міністра фінансів Т.Гайтнера [6] та монографія Лоренса Р. Джейкобса і Д. Кінга [8] висвітлюють механізми вироблення антикризової політики та роль Федеральної резервної системи у процесі реформування фінансового сектору. Проблема поглиблення політичної поляризації та її впливу на реалізацію реформ розкрито у статті А.Кемпбелл [30], де показано, що соціальні ініціативи адміністрації Б. Обама одночасно сприяли мобілізації нових груп виборців і посиленню консервативного спротиву. У сукупності ці дослідження дозволяють комплексно оцінити структурні обмеження та суперечності реформаторського курсу адміністрації Б. Обама.

Важливий напрям сучасної історіографії присвячений дослідженню імміграційної політики адміністрації Б. Обама та суспільно-політичних суперечностей, пов'язаних із реформою громадянства. У працях Деніела Дж. Тіченора [20], Тоні К. Вонга [21] та колективному збірнику за редакцією Моніки В. Варсані [22] проаналізовано історичні передумови імміграційної кризи, процес реалізації програм DACA і DAPA, а також конституційні дискусії щодо меж президентських повноважень у сфері міграційної політики. Окрема увага приділяється проблемі локалізації імміграційного контролю та суперечностям між федеральною владою і окремими штатами у питаннях регулювання міграції. Водночас праця П. Кругмана [11] репрезентує критичний погляд на антикризову політику адміністрації Б. Обама з позицій кейнсіанської економічної теорії. Автор наголошує на недостатності фіскального стимулювання в межах пакету

ARRA та розглядає це як одну з причин неповного економічного відновлення після кризи 2008–2009 рр. У сукупності зазначені дослідження дозволяють комплексно оцінити як соціально-політичні, так і економічні суперечності внутрішньополітичного курсу адміністрації Б. Обама.

Важливим доповненням до зарубіжної історіографії є праці українських дослідників, у яких аналізуються окремі аспекти внутрішньої політики адміністрації Барака Обама. Зокрема, у колективній монографії Інституту українознавства НАН України «США на початку XXI століття: внутрішні виклики та реформи» [62] розглянуто системні особливості функціонування американської демократії в період президентства Б. Обама та окреслено широкий порівняльний контекст для оцінки його реформаторського курсу. Економічний аспект внутрішньої політики адміністрації досліджує О. Бабак [53], де проаналізовано макроекономічну динаміку посткризового відновлення та наголошено на взаємодії фіскального стимулювання з монетарною політикою Федеральної резервної системи. Водночас В. Лисенко [59] розглядає енергетичну та кліматичну політику адміністрації у ширшому геополітичному контексті, акцентуючи увагу на прагненні США зменшити залежність від нафтоекспортних держав шляхом розвитку відновлюваної енергетики. Загалом вітчизняна історіографія робить важливий внесок у дослідження внутрішньополітичного курсу адміністрації Б. Обама, пропонуючи зовнішній аналітичний погляд на американські реформи та суспільно-політичні процеси. Українські дослідники, не будучи безпосередньо залученими до внутрішньої американської політичної полеміки, приділяють більше уваги системним і порівняльним аспектам реформаторської діяльності адміністрації Обама, що сприяє формуванню більш збалансованої оцінки її результатів.

Джерельну базу дослідження становлять різноманітні за походженням і змістом документи, які дозволяють комплексно проаналізувати внутрішньополітичний курс адміністрації Барака Обама у 2009–2017 рр.

Важливе місце серед них посідають мемуарні джерела, зокрема праці Б. Обама [23], Д. Аксельрода [10], Д. Пфайффера [25] та А.Данкана [26]. Ці роботи дають змогу простежити внутрішню логіку ухвалення політичних рішень, механізми функціонування президентської адміністрації, особливості взаємодії між Білим домом і Конгресом, а також труднощі реалізації реформ в умовах загострення партійного протистояння. Особливу цінність мемуарів становить можливість дослідити процес формування антикризової, соціальної, освітньої та комунікаційної політики адміністрації Б. Обама з позицій безпосередніх учасників подій.

Другу групу джерел складають аналітичні матеріали американських дослідницьких центрів та експертних установ. Зокрема, збірник Брукінгського інституту «Obama at Eight: Assessing the President's Policy Legacy» [41] містить комплексні оцінки результатів внутрішньої політики адміністрації Б. Обама у фінансовій, соціальній, екологічній та суспільно-політичній сферах. Водночас матеріали Американського підприємницького інституту [42] репрезентують консервативну критику реформаторського курсу Обама та дозволяють проаналізувати ідеологічні засади політичного протистояння між адміністрацією і республіканською опозицією. Значне джерельне значення мають також аналітичні документи Центру американського прогресу [47], який був одним із провідних інтелектуальних осередків, пов'язаних із формуванням програмних засад реформ адміністрації. Використання матеріалів різних аналітичних центрів дає змогу зіставити альтернативні оцінки політики Б. Обама та забезпечує більш збалансований підхід до дослідження.

Третю групу джерел становлять офіційні статистичні й аналітичні документи державних установ США та матеріали соціологічних досліджень. Зокрема, звіти Бюро статистики праці США [33] та Бюджетного управління Конгресу [37] містять дані щодо динаміки зайнятості, макроекономічних показників та ефективності реалізації антикризових заходів адміністрації. Ці

документи є важливою основою для оцінки практичних результатів економічної політики Б. Обама та перевірки урядових і критичних оцінок реформ. Для аналізу суспільного сприйняття внутрішньополітичного курсу адміністрації використано результати соціологічних досліджень Pew Research Center [45] і Gallup Organization [46], які відображають рівень підтримки президента, ставлення американського суспільства до ключових реформ та особливості електоральної динаміки в період президентства Б. Обама.

Отже, аналіз історіографії та джерельної бази засвідчує, що внутрішньополітичний курс адміністрації Б. Обама став предметом масштабного й багатовекторного наукового осмислення. У сучасних дослідженнях комплексно висвітлено антикризову політику, реформу системи охорони здоров'я, кліматичну та енергетичну стратегію, проблеми імміграції, партійної поляризації та взаємин президента з Конгресом. Значна кількість праць репрезентує різні, нерідко протилежні, підходи до оцінки результатів реформаторської діяльності адміністрації, що дозволяє сформулювати збалансоване бачення її досягнень і суперечностей. Використання мемуарних джерел, офіційних документів, статистичних матеріалів, соціологічних досліджень та аналітичних праць забезпечує належну джерельну основу для комплексного дослідження внутрішньої політики адміністрації Б. Обама та дає можливість простежити як механізми ухвалення політичних рішень, так і їхній вплив на американське суспільство й політичну систему США загалом.

РОЗДІЛ II. ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ВНУТРІШНЬОГО КУРСУ Б. ОБАМИ.

2.1. Антикризіві заходи адміністрації та реформування фінансового сектору (Закон Додда–Франка).

Першочерговим викликом для адміністрації Б. Обама після приходу до влади стала необхідність подолання наслідків глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2009 рр., яка спричинила різке падіння економічної активності, зростання безробіття та дестабілізацію фінансової системи США. У цих умовах одним із ключових напрямів внутрішньої політики нового президента стало проведення масштабних антикризових заходів, спрямованих на стабілізацію економіки, відновлення функціонування кредитно-фінансового сектору та запобігання повторенню подібних криз у майбутньому. Важливе місце у цьому процесі посіло реформування фінансової системи, кульмінацією якого стало ухвалення «Закону Додда–Франка», що передбачав посилення державного контролю над банківським сектором, ринком деривативів та діяльністю системно важливих фінансових установ. Аналіз антикризової політики адміністрації Б. Обама та реформування фінансового сектору дозволяють простежити особливості поєднання державного втручання з ринковими механізмами, а також виявити суперечності між необхідністю швидкої економічної стабілізації та політичними й інституційними обмеженнями реалізації реформаторського курсу.

На момент вступу Б. Обама на посаду президента США фінансова система країни перебувала на межі масштабного колапсу. Провідні банківські установи зазнавали критичних збитків, ринок нерухомості демонстрував стрімке падіння, а рівень безробіття загрозливо зростав. За таких обставин нова адміністрація була змушена оперативно реагувати на системні виклики, розробляючи комплекс заходів, спрямованих не лише на стабілізацію фінансового сектору, а й на створення фундаменту для тривалого макроекономічного відновлення.

Першочерговим і найбільш масштабним кроком першого року президентства стало прийняття у лютому 2009 р. «Закону про відновлення та реінвестиції» (American Recovery and Reinvestment Act, ARRA), відомого як «пакет економічного стимулювання». Загальний обсяг бюджетних асигнувань склав близько 787 млрд. доларів. Програма включала: податкові преференції для домогосподарств; розширення програм допомоги по безробіттю; цільове фінансування галузей охорони здоров'я та освіти; масштабні інвестиції в модернізацію інфраструктури. Адміністрація Обама аргументувала необхідність цих кроків тим, що без радикального втручання рівень безробіття міг би досягнути двозначних показників, спровокувавши глибшу та тривалішу рецесію [1, с. 14].

Попри очікуваний ефект, дискусії навколо ARRA не вщухали протягом тривалого часу. Прихильники реформи наголошували, що закон дозволив зберегти або створити мільйони робочих місць, запобігши повторенню сценарію Великої депресії. Натомість опоненти, переважно з республіканських кіл, критикували надмірний обсяг державних видатків, вказуючи на недостатню ефективність вкладень та зростання державного боргу до критичних позначок [2, с. 76]. Проте, незалежно від політичних оцінок, очевидним є те, що кризова ситуація вимагала рішучих дій, на які адміністрація Обама наважилася у найкоротші терміни.

Паралельно з фіскальним стимулюванням уряд зосередився на адресному порятунку стратегічно важливих секторів економіки. Особливого резонансу набула програма державної підтримки автомобільної промисловості. Концерни General Motors та Chrysler отримали фінансову допомогу, що дозволило їм уникнути повного банкрутства та провести реструктуризацію. Хоча критики звинувачували Білий дім у надмірному державному втручанні в ринкові процеси, прибічники реформи акцентували увагу на збереженні мільйонів робочих місць у суміжних галузях, що було критично для соціальної стабільності [3, с. 112].

Логічним завершенням антикризового курсу стало системне реформування фінансового сектору. У липні 2010 р. було підписано «Закон Додда–Франка» про реформу Волл-стріт та захист споживачів. Цей документ, названий на честь сенатора Кріса Додда та конгресмена Барні Франка, став найрадикальнішою зміною фінансового законодавства США з часів «Нового курсу» Ф. Рузвельта. Основною метою закону було усунення структурних недоліків, що призвели до кризи 2008 р., та запобігання майбутнім системним ризикам [4, с. 305].

Центральне місце в «Законі Додда–Франка» посіли норми щодо регулювання системно важливих фінансових інституцій. Зокрема, було впроваджено: концепцію обмеження ризиків для установ «too big to fail» (занадто великі, щоб збанкрутіти); процедуру «ліквідаційного органу», яка передбачала механізми впорядкованого закриття фінансових гігантів у разі їхньої неспроможності. Це дозволило усунути ситуацію, за якої крах одного великого банку міг обвалити всю світову фінансову систему, і надати уряду інструменти для керованого виведення таких установ з ринку без залучення коштів платників податків у майбутньому [5, с. 175].

Для подолання фрагментованості попередньої системи регулювання, «Закон Додда–Франка» заснував Раду з нагляду за фінансовою стабільністю (FSOC). Головним завданням цього органу стало виявлення системних ризиків та координація діяльності між різними регуляторними агентствами. Створення Ради фактично стало визнанням того, що попередній нагляд мав численні прогалини, якими користувалися фінансові установи для мінімізації контролю. Нова структура забезпечила цілісний моніторинг загроз, що накопичувалися всередині системи [6, с. 393].

Окремим пріоритетом реформи став захист кінцевого споживача. З цією метою було створено Бюро фінансового захисту споживачів (CFPB), ідеологом та першою очільницею якого стала Елізабет Воррен. Бюро отримало широкі повноваження щодо нагляду за ринком роздрібних банківських продуктів: від

іпотечних кредитів до студентських позик, що дозволило мінімізувати зловживання з боку фінансових інституцій [7, с. 211].

Ключовим елементом нової регуляторної архітектури стало «Правило Волкера». Воно обмежило можливості комерційних банків здійснювати високоризикові операції з цінними паперами за власний рахунок (*proprietary trading*). Ініціатива Пола Волкера була спрямована на відновлення чіткого розмежування між комерційним та інвестиційним банкінгом. Попри супротив фінансового лобі, це правило стало запобіжником проти використання депозитів клієнтів у спекулятивних цілях [8, с. 88]. Крім того, закон запровадив жорсткий контроль над ринком деривативів, який до 2008 р. функціонував переважно у «сірій зоні». Нові норми зобов'язали проводити стандартні деривативні контракти через офіційні біржі та процедуру клірингу. Це підвищило прозорість ринку та знизило ризик «ланцюгової реакції» у разі дефолту одного з контрагентів [9, с. 47].

Економічна стратегія першого терміну Обама демонструвала поступове відновлення. Рівень безробіття, що сягнув піку у 10% у жовтні 2009 р., почав плавно знижуватися. Водночас фондові ринки продемонстрували впевнене зростання: індекс S&P 500 суттєво відірвався від свого історичного мінімуму березня 2009 р. [11, с. 198]. Важливу роль у цьому процесі відіграла грошово-кредитна політика Федеральної резервної системи під керівництвом Бена Бернанке. ФРС застосувала радикальні інструменти: зниження відсоткових ставок до нульового рівня; впровадження політики «кількісного пом'якшення» (QE) через масштабний викуп державних облігацій та іпотечних паперів. Хоча ці заходи не підпорядковувалися безпосередньо Білому дому, вони стали критичним доповненням до фінансової політики адміністрації, забезпечивши ліквідність фінансової системи [34].

Наукові дискусії щодо спадщини Б. Обама залишаються гострими. Оцінки варіюються за наступними напрямками: критика «зліва»: прогресивні дослідники

вважають закон недостатньо радикальним, оскільки він не відновив повноцінний розподіл банківської діяльності за зразком «Закону Гласса–Стігала»; критика «справа»: консерватори наголошують, що надмірне регулювання створило бюрократичний тиск на банки, що потенційно стримувало кредитування та загальні темпи економічного зростання [10, с. 389]. Також більшість аналітиків погоджуються, що адміністрація досягла максимально можливого компромісу в умовах складного політичного ландшафту [11, с. 198].

Важливим практичним досягненням стала реалізація Програми порятунку проблемних активів (TARP). Попри початкову соціальну непопулярність, більшість банків повернули отримані кошти до бюджету з відсотками. Разом із запровадженням обов'язкових стрес-тестів для найбільших фінансових установ, це дозволило відновити довіру інвесторів та забезпечити стабільність системи на десятиліття вперед [6, с. 393; 3, с. 112]. Реформи Обама, зокрема «Закон Додда–Франка», сформували нову інституційну архітектуру США, що стала відповіддю на найбільші економічні виклики XXI ст. та принципово змінила парадигму взаємодії держави й фінансового сектору.

Паралельно з порятунком традиційного фінансового сектору, адміністрація зосередилася на усуненні регуляторних прогалин, якими активно користувалася фінансова індустрія в передкризовий період. Особливої уваги потребували небанківські фінансові установи, так звані «тіньові банки» (shadow banking), що фактично здійснювали банківські операції, не підпадаючи під належний нагляд. «Закон Додда–Франка» вперше поширив механізми систематичного контролю на цей сектор. Утім, серед дослідників досі тривають дискусії щодо вичерпності цих заходів: окремі аналітики стверджують, що значні сегменти тіньового ринку залишилися поза межами ефективного моніторингу, що зберігає потенційні ризики для фінансової стабільності в майбутньому [8, с. 88].

У широкому науковому дискурсі антикризові заходи адміністрації Б. Обама розглядаються як складний синтез різних економічних парадигм.

Дослідники виділяють кілька ключових аспектів цієї стратегії: програма ARRA характеризується як безпрецедентний інструмент, що поєднав класичне фіскальне стимулювання з довгостроковими структурними інвестиціями в інфраструктуру, освіту та «зелену» енергетику [53, с. 56–68]. Прийняття «Dodd–Frank Act» 2010 р. маркувало фундаментальний перехід від принципу мінімального державного втручання (*laissez-faire*) до активного пруденційного нагляду за системно важливими установами [61, с. 67–75]. Нові вимоги до капітальних резервів суттєво підвищили резистентність банківської системи до зовнішніх шоків, хоча, на думку деяких експертів, це дещо ускладнило умови кредитування для малого бізнесу [56, с. 33–41]. Політика адміністрації щодо поєднання податкових пільг із цільовими стимулами трактується як пошук прагматичного компромісу між кейнсіанськими методами та ліберальними підходами до управління державними фінансами [60, с. 44–52].

Таким чином, антикризова стратегія адміністрації Б. Обама стала визначальним етапом у новітній економічній історії США, оскільки дозволила не лише стабілізувати фінансову систему в момент гострої фази колапсу, а й радикально переформатувати її регуляторний ландшафт. Поєднання кейнсіанських методів бюджетного стимулювання (ARRA) із системною реформою фінансового нагляду («Закон Додда–Франка») забезпечило перехід від ліберального принципу мінімального втручання до активного пруденційного контролю за системно важливими установами. Попри триваючі дискусії щодо бюрократичного навантаження на банки та темпів макроекономічного відновлення, запроваджені механізми від «Правила Волкера» до контролю над тіньовим банкінгом, сформували нову інституційну архітектуру, що суттєво підвищила стійкість національної та глобальної економіки до майбутніх системних шоків.

2.2. Реформа системи охорони здоров'я (Affordable Care Act): розробка, механізми впровадження та результати.

Реформування галузі охорони здоров'я посідало центральне місце у внутрішньополітичній стратегії Б. Обама ще під час його передвиборчої кампанії 2008 р. На той момент США залишалися єдиною високорозвиненою державою без системи загального медичного страхування: близько 50 млн. громадян не мали жодного медичного покриття. Впровадження доступного страхування розглядалося адміністрацією не лише як соціально-економічна необхідність, а й як етичний обов'язок держави щодо забезпечення базових прав громадян [28, с. 1289].

Процес підготовки нормативної бази відзначався тривалістю та гострою політичною боротьбою. Враховуючи невдалий досвід адміністрації Клінтона 1994 р., Б. Обама делегував провідну роль у розробці законопроекту Конгресу. Це мало забезпечити ширшу підтримку серед законодавців, проте призвело до виникнення суперечностей між різними комітетами та фракціями Демократичної партії. Переговорний процес, що тривав понад рік, вимагав складних компромісів для узгодження часто діаметрально протилежних візій реформи [29, с. 862].

Ситуація загострилася у серпні 2009 р. через активізацію консервативної опозиції. Під час публічних слухань опоненти реформи використовували методи дезінформації (зокрема, поширення міфів про так звані «комісії смерті»), намагаючись дискредитувати ініціативу в очах громадськості. Попри безпрецедентний тиск, 23 березня 2010 р. Президент підписав «Закон про захист пацієнтів та доступне медичне обслуговування» (Patient Protection and Affordable Care Act), який увійшов в історію під назвою «Obamacare» [12, с. 204].

Фундаментальним елементом АСА став індивідуальний мандат – законодавча вимога для всіх громадян (неохоплених іншими програмами) придбати страховий поліс під загрозою штрафних санкцій. Цей механізм, запозичений із досвіду штату Массачусетс, мав на меті розширити базу застрахованих та знизити середню вартість послуг за рахунок залучення

здорового населення. Саме ця норма згодом стала об'єктом численних судових позовів у Верховному суді США [13, с. 88].

Реформа передбачала дворівневу систему розширення доступу до медицини: закон розширив право на державне страхування для осіб із доходом нижче 138% федерального рівня бідності. Однак рішення Верховного суду 2012 р. у справі «Національна федерація незалежного бізнесу проти Себеліуса» зробило цю норму добровільною для штатів, через що низка республіканських адміністрацій відмовилася від розширення [35]. Для громадян, які не підпадали під критерії Medicaid, були запроваджені спеціальні маркетплейси із субсидованими планами страхування. Важливою інновацією стала заборона страховикам відмовляти клієнтам на підставі «попередніх захворювань» (pre-existing conditions) або встановлювати ліміти на максимальні виплати [14, с. 115].

Також закон запровадив низку соціально орієнтованих норм, які здобули високу популярність: право молоді залишатися в страхових планах батьків до 26 років; заборона анулювання полісів через технічні помилки в документації; обов'язкове покриття профілактичних процедур (вакцинація, скринінги) без додаткових виплат з боку пацієнта [17, с. 147].

Етап реалізації реформи супроводжувався значними технічними та юридичними перешкодами. Запуск федерального порталу HealthCare.gov у 2013 р. супроводжувався масштабними збоями, що спричинило шквал критики на адресу адміністрації. Хоча згодом технічні дефекти було усунуто, цей інцидент суттєво вплинув на рівень довіри до реформи [28, с. 1289]. Правовий спротив тривав і після запуску системи. У 2015 р. справа «Кінг проти Бурвелла» поставила під загрозу систему субсидій, проте Верховний суд знову підтвердив легітимність ключових положень закону, забезпечивши стабільність страхового ринку в тих штатах, що використовували федеральну платформу [21, с. 198].

Результати впровадження АСА є вагомими, хоча й неоднозначними. Головним досягненням стало безпрецедентне зниження частки незастрахованого

населення: з 16–18% у 2010 р. до менш ніж 9% у 2016 р. [35]. Мільйони американців уперше отримали доступ до регулярної медичної допомоги. Водночас реформа не змогла повністю зупинити зростання вартості медичних послуг. У деяких регіонах спостерігалось підвищення страхових премій для осіб, які не отримували державних субсидій, а також скорочення вибору страхових компаній на ринку. Прихильники реформи пояснюють це глибокими системними дефектами американської моделі охорони здоров'я, тоді як опоненти вбачають у цьому прямий наслідок надмірного державного втручання [14, с. 115]. Незважаючи на критику, АСА залишається найбільш значущою трансформацією соціальної політики США за останні півстоліття, що докорінно змінила архітектуру національної системи охорони здоров'я.

Важливою складовою імплементації АСА стало запровадження суворих вимог до фінансової прозорості страхових компаній. Зокрема, було впроваджено норму Medical Loss Ratio (MLR), відому як «правило 80/20». Відповідно до неї, страховики зобов'язані спрямовувати щонайменше 80% (для індивідуальних планів) або 85% (для великих груп) зібраних премій безпосередньо на медичні послуги та покращення якості обслуговування. Обмеження видатків на адміністративні потреби та чистий прибуток дозволило повернути споживачам мільярди доларів у вигляді знижок і стримати необґрунтоване зростання вартості полісів [13, с. 88].

Крім регуляторних обмежень, закон трансформував систему оподаткування для забезпечення сталого фінансування реформи. Основне навантаження було перенесено на високодохідні верстви населення через запровадження нових податків на інвестиційний дохід та додаткових внесків на програму Medicare. Водночас для малого бізнесу передбачалися податкові преференції, що мали стимулювати роботодавців до розширення страхового покриття для своїх найманих працівників [14, с. 115].

Боротьба за реформу висвітлила не лише міжпартійне протистояння, а й глибокі суперечності всередині Демократичної партії. Прогресивне крило наполягало на впровадженні «публічного варіанта» (public option) – державного страхового плану, що мав би конкурувати з приватним сектором. Однак через жорсткий опір консервативних демократів (так званих «блакитних собак») та республіканців, від цієї ідеї довелося відмовитися. Цей компроміс став одним із найгостріших моментів законодавчого процесу, залишивши частину прихильників реформи незадоволеними через обмеженість радикальних перетворень [29, с. 862].

Загалом, дискурс навколо Обамасаре відобразив фундаментальний ідеологічний розкол в американському суспільстві щодо ролі держави. Б. Обама послідовно обстоював тезу, що доступ до охорони здоров'я є не привілеєм, а невід'ємним правом людини. Натомість опоненти апелювали до традиційних цінностей індивідуальної відповідальності та вільного ринку, трактуючи державне втручання як загрозу свободі вибору та надмірне навантаження на економіку [15, с. 512].

У науковій літературі підкреслюється, що АСА вперше встановив у США правовий принцип загальнодоступного страхування, реалізований через гібридну модель, яка поєднувала державне регулювання з ринковими механізмами [54, с. 22–31]. Створення страхових бірж стало інституційним новаторством, проте воно ж визначило і слабкі сторони реформи: вартість та якість послуг залишалися нерівномірними залежно від штату та рівня доходу пацієнта. Дослідники констатують, що попри зростання зайнятості, реальна заробітна плата в секторах некваліфікованої праці залишалася стабільно низькою [59, с. 29–37].

Таким чином, період президентства Обама демонструє парадоксальну динаміку: на тлі успішного розширення доступу до медицини та поліпшення макроекономічних показників, проблема нерівності доходів не лише не була розв'язана, а в окремих вимірах навіть поглибилася. Це робить реформу охорони

здоров'я не лише медичним, а й складним політико-економічним прецедентом, що визначив порядок денний американської політики на десятиліття вперед.

Енергетична та екологічна стратегія стали фундаментальними векторами внутрішньої політики Б. Обама, відображаючи трансформацію підходів до національної безпеки та економічного розвитку. Президент послідовно обстоював тезу про нерозривний зв'язок між енергетичною незалежністю, кліматичною стабільністю та глобальним лідерством США. Розвиток «чистої енергетики» розглядався не лише як засіб протидії глобальному потеплінню, а й як стратегічна можливість для створення нових високотехнологічних галузей економіки [23, с. 87].

Першим кроком у реалізації цього курсу стало виділення близько 90 млрд. доларів у межах пакета ARRA (2009 р.) на розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) та підвищення енергоефективності. Ці кошти дозволили: масштабувати будівництво вітрових та сонячних електростанцій; модернізувати електромережі через впровадження технологій «smart grids»; стимулювати розбудову інфраструктури для електромобілів [36, с. 4].

Завдяки державній підтримці потужності сонячної генерації зросли більш ніж у тридцять разів, а вітрової – у понад три рази. Це сприяло радикальному зниженню собівартості технологій, зробивши ВДЕ конкурентоспроможними порівняно з викопним паливом [28, с. 1289]. Паралельно адміністрація підтримала ядерну енергетику як перехідне джерело низьковуглецевої генерації, надавши перші за тридцять років державні гарантії на будівництво нових реакторів за умови дотримання посилених стандартів безпеки після аварії на АЕС «Фукусіма» (2011) [23, с. 87].

У транспортному секторі адміністрація запровадила жорсткі стандарти паливної ефективності, що передбачали поступове підвищення економічності автопарку до 54,5 миль на галон до 2025 р. Це мало подвійний ефект: суттєве

скорочення викидів парникових газів та зменшення волатильності американської економіки через залежність від імпорту нафти [25, с. 64].

У 2013 р. було оприлюднено «Президентський план дій у сфері клімату», який став відповіддю на неспроможність Конгресу ухвалити комплексне кліматичне законодавство. Адміністрація перейшла до використання повноважень Агентства з охорони навколишнього середовища (ЕРА) для прямого регулювання викидів. Кульмінацією цього підходу став «План чистої електроенергії» (Clean Power Plan, 2015 р.), що мав на меті скоротити викиди вуглекислого газу від електростанцій на 32% до 2030 р. Проте впровадження Плану було заблоковане судовими позовами від представників вугільної галузі та низки штатів [26, с. 32; 36, с. 4].

Попри кліматичні амбіції, енергетична політика Обама була позначена певним дуалізмом. У цей період відбувся стрімкий злет видобутку нафти і газу завдяки технології гідравлічного розриву пласта (фрекінгу). Підтримка традиційного видобутку в контексті зміцнення енергетичної незалежності викликала критику з боку екологічних організацій через ризики забруднення водних ресурсів та виток метану. Така суперечність відображала прагматичне усвідомлення залежності економіки від викопного палива протягом тривалого транзитного періоду [29, с. 862; 56, с. 33–42].

На міжнародній арені найбільшим досягненням стала Паризька кліматична угода (2015 р.). Успіх дипломатії Обама базувався на попередніх двосторонніх домовленостях із Китаєм – найбільшим емітентом парникових газів. Залучення КНР до юридично зобов'язуючих угод надало процесу глобальної легітимності [27, с. 178; 57, с. 45–53].

Таким чином, енергетична та екологічна спадщина Б. Обама характеризується переходом США до моделі низьковуглецевого розвитку та утвердженням країни як ініціатора глобальних кліматичних процесів. Ключовим досягненням стало створення потужного сектору відновлюваної енергетики, що

набув власної ринкової динаміки та став незалежним від прямого бюджетного фінансування. Водночас системна вразливість цієї політики полягала в її регуляторному, а не законодавчому характері: опора на виконавчі укази та повноваження ЕРА зробила багато екологічних ініціатив вразливими до політичної ревізії наступною адміністрацією. Проте закладений технологічний та дипломатичний фундамент став невід'ємною частиною сучасної глобальної енергетичної архітектури.

Підсумовуючи аналіз економічних та соціальних пріоритетів внутрішнього курсу адміністрації Барака Обама, можна констатувати, що цей період став часом фундаментальної ревізії ролі держави в управлінні національною економікою та соціальною сферою. Відповіддю на системні кризи початку ХХІ ст. стало впровадження регуляторних моделей, що поєднували жорсткий пруденційний нагляд за фінансовими ринками («Закон Додда–Франка») із масштабним фіскальним стимулюванням та соціальним реформуванням. Реалізація «Закону про доступне медичне обслуговування» та стратегії переходу до низьковуглецевої енергетики засвідчила прагнення адміністрації модернізувати американську соціальну модель, зробивши її більш інклюзивною та стійкою до глобальних екологічних і технологічних викликів.

Водночас внутрішня політика Б. Обама виявила глибоку ідеологічну та інституційну вразливість реформаторського курсу в умовах політичної поляризації. Значна частина прогресивних перетворень, особливо в екологічній сфері, спиралася на розширені виконавчі повноваження та регуляторні акти відомств, а не на консолідовану законодавчу підтримку Конгресу, що створило прецедент для їхньої подальшої ревізії. Попри успішну макроекономічну стабілізацію та безпрецедентне розширення доступу до соціальних благ, адміністрації не вдалося повністю подолати проблему нерівності доходів та подолати суспільний розкол щодо меж державного втручання. Тим не менш, сформована за ці роки інституційна архітектура заклала тривкий фундамент для

подальшого розвитку США як лідера «зеленої» економіки та держави з посиленими гарантіями соціальної безпеки.

РОЗДІЛ III. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ ТА МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ З ГІЛКАМИ ВЛАДИ АДМІНІСТРАЦІЇ Б. ОБАМИ.

3.1. Особливості взаємодії Президента з Конгресом США: від співпраці до політичного протистояння.

Дослідження внутрішньополітичного курсу Б. Обама потребує комплексного аналізу не лише економічних та соціальних реформ, ґрунтовно розглянутих у попередньому розділі, а й детермінуючих суспільно-політичних процесів. У зв'язку з цим, цей підрозділ присвячений вивченню ключових викликів, що зумовили специфіку інституційної взаємодії виконавчої влади з Конгресом, судовою гілкою та громадянським суспільством США. Якщо економічний блок реформ продемонстрував спроби адміністрації стабілізувати систему через державне втручання, то поточний розділ фокусується на політико-правових обмеженнях, які суттєво коригували межі президентських ініціатив. Науковий аналіз здійснюється за трьома послідовними векторами: особливості відносин Президента з Конгресом в умовах безпрецедентної партійної поляризації; імміграційна політика та спроби реформування законодавства про громадянство; динаміка расових відносин та модернізація системи кримінальної юстиції [2, с. 76; 9, с. 47]. Зазначений підхід дозволяє простежити детермінованість трансформації владних інститутів ідеологічним розколом американського суспільства.

Характер взаємодії Б. Обама з Конгресом зазнав докорінної трансформації протягом двох термінів його президентства. Якщо початковий етап (2009–2011 рр.) ознаменувався високою законодавчою продуктивністю завдяки контролю демократів над обома палатами, то після проміжних виборів 2010 р. взаємодія змістилася у площину тривалого конституційного протистояння з республіканською більшістю [2, с. 76].

Конгрес 111-го скликання увійшов у політичну історію США як один із найбільш ефективних законодавчих органів останніх десятиліть. Окрім знакових «Закону про відновлення та реінвестиції» і «Закону про доступне медичне обслуговування» (ACA), було ухвалено «Закон Додда–Франка» щодо реформи фінансового сектору, оновлено норми контролю над тютюновою продукцією та реформовано систему кредитування. Це дозволило демократичній адміністрації подолати тривалу законодавчу стагнацію та імплементувати значну частину своєї прогресивної програми [9, с. 47].

Водночас перші ознаки системного політичного антагонізму виявилися ще на етапі обговорення ключових законопроектів. Показово, що Закон про доступне медичне обслуговування не отримав жодного голосу представників Республіканської партії, що є винятковим прецедентом для реформ такого загальнонаціонального масштабу. Аналогічно, «Закон Додда–Франка» був підтриманий лише мінімальною кількістю республіканців. Така партійна сегрегація свідчила про вичерпання потенціалу міжпартійного консенсусу та поглиблення ідеологічного розриву щодо концептуальних засад державного управління [31].

Критичною точкою перелому стали проміжні вибори 2010 р., які призвели до суттєвої зміни політичного ландшафту. Посилення впливу консервативного руху «Чайна партія» (Tea Party) під лозунгами скорочення державних видатків та скасування «Обамасаре» забезпечило республіканцям здобуття 63 додаткових місць у Палаті представників. Це стало наймасштабнішим електоральним успіхом партії на проміжних виборах з 1938 р. Публічна заява лідера республіканців у Сенаті Мітча Макконнелла про те, що головним пріоритетом партії є недопущення переобрання Б. Обами на другий термін, остаточно зафіксувала перехід від співпраці до стратегії інституційного блокування президентських ініціатив [32, с. 430].

Після 2010 р. Конгрес трансформувався для адміністрації Б. Обами у майже нездоланий законодавчий бар'єр. Республіканська меншість у Сенаті почала систематично застосовувати процедуру «флібастера» (затягування регламенту) для блокування стратегічних ініціатив президента та саботажу кадрових призначень. Рекордна частота звернення до цієї тактики стала символом нової ери політичної обструкції. У відповідь Білий дім перейшов до стратегії «президентського активізму», розширивши використання виконавчих наказів та регуляторних повноважень федеральних відомств. Критики адміністрації кваліфікували такі дії як спробу обходу законодавчої гілки влади та порушення конституційного балансу [33].

Кульмінацією бюджетного антагонізму стала криза щодо ліміту державного боргу в серпні 2011 р. Вимога республіканців у Палаті представників радикально скоротити витрати в обмін на підвищення стелі запозичень призвела до безпрецедентних наслідків: агентство Standard & Poor's вперше в історії США знизило суверенний кредитний рейтинг країни. Хоча тимчасовий компроміс було досягнуто в останній момент, фінансова турбулентність та постійна загроза дефолту стали константами бюджетного процесу протягом наступних років [34, с. 18].

Восени 2013 р. політичне протистояння призвело до часткового припинення роботи федерального уряду («шатдауну»), що тривало 16 днів. Консервативне крило республіканців, афілійоване з «Чайною партією», висунуло ультимативну вимогу щодо скасування або відтермінування реформи охорони здоров'я як умови фінансування держапарату. Безкомпромісна позиція Б. Обами щодо захисту Закону про доступне медичне обслуговування призвела до тимчасової зупинки діяльності федеральних установ, що спричинило суттєві збитки для туристичного та сервісного секторів економіки [35].

В умовах хронічного законодавчого паралічу президент дедалі частіше спирався на односторонні управлінські механізми. Виконавчі накази стали

інструментом реалізації політики у сферах: екологічного регулювання (боротьба зі зміною клімату); трудових відносин та міграції; захисту прав ЛГБТК-спільноти. Це спровокувало гостру дискусію щодо меж президентської влади та дотримання принципу розподілу владних повноважень, що стало ключовим лейтмотивом другого терміну Б. Обама [36, с. 12].

Завершальний етап каденції (2015–2017 рр.), після переходу Сенату під контроль республіканців у 2014 році, характеризувався мінімальною законодавчою продуктивністю. Діяльність Білого дому змістилася у площину захисту вже досягнутих реформ від «законодавчого демонтажу». У цей період Б. Обама активно застосовував право вето для блокування консервативних законопроектів [37].

Глибока поляризація поширилася і на судову гілку влади. Обструкція з боку республіканців досягла критичного рівня, коли блокувалися навіть рутинні призначення до федеральних судів нижчих інстанцій. Найбільш резонансним проявом ігнорування конституційних конвенцій стала відмова Сенату протягом майже року розглядати кандидатуру Меріка Гарланда на вакантне місце у Верховному суді США [38].

Попри системне протистояння, у вузьких галузях зберігався потенціал для компромісу. Прикладами успішної взаємодії стали: Бюджетна угода Мюррея–Райана (2013 р.): забезпечила короткострокову фінансову стабільність; реформа кримінальної юстиції: дискусії часів Обама заклали фундамент для пізнішого ухвалення «Закону першого кроку» (First Step Act); фінансове регулювання – «Закон Додда–Франка» (2010 р.), попри критику, став наймасштабнішою архітектурною перебудовою фінансового нагляду з часів Великої депресії, запровадивши жорсткий моніторинг системно важливих установ та створивши Бюро фінансового захисту споживачів [9, с. 47].

На думку дослідників, така безпрецедентна поляризація мала структурне коріння. Ефект «географічного сортування» виборців за ідеологічними

уподобаннями та практика джерримендерингу (маніпуляції межами округів) призвели до того, що конгресмени стали орієнтуватися на радикалізований партійний праймеріз, а не на поміркований електорат. Це фактично унеможливило модель центристського двопартійного співробітництва, яка була домінуючою в американській політиці попередніх десятиліть [38].

Вимушена реакція адміністрації на законодавчий параліч через розширення виконавчих повноважень спровокувала гостру конституційну полеміку. Дискурс вийшов далеко за межі Конгресу, охопивши академічну спільноту та судову систему. Республіканська опозиція ініціювала низку судових позовів, інкримінуючи президенту узурпацію законодавчих функцій. В експертному середовищі сформувалися дві полярні позиції: прихильники адміністрації розглядали дії Б. Обама як адаптацію до умов системної обструкції в межах усталеної практики, тоді як опоненти застерігали, що створені прецеденти наділяють майбутніх очільників Білого дому надмірним інструментарієм впливу, що загрожує системі стримувань і противаг [36, с. 12].

Додатковим інструментом тиску на виконавчу владу стала сфера міжнародних угод та кадрових призначень. Сенат систематично застосовував тактику затягування процедури затвердження кандидатур на ключові дипломатичні та судові посади. За даними дослідників, станом на кінець другого терміну Б. Обама сотні вакансій у федеральних судах нижчих інстанцій залишалися незаповненими через багаторічну затримку слухань. Найбільш резонансним виявом інституційної кризи стала відмова республіканської більшості розглядати кандидатуру Меріка Гарланда до Верховного суду США. Аргументація сенаторів щодо необхідності врахування «волі виборців» у рік президентських виборів була розцінена правознавцями як небезпечний прецедент ігнорування конституційних обов'язків [38].

Варто наголосити, що консервативна хвиля 2010 р., інспірована рухом «Чайної партії», не лише змінила баланс сил у Конгресі, а й де-факто

інституціоналізувала законодавчу блокаду як нову політичну норму [70, с. 56–65]. Обидва цикли проміжних виборів (2010 та 2014 рр.) відбувалися в умовах максимальної мобілізації правого електорату під гаслами протидії ключовим ініціативам Білого дому – насамперед реформі охорони здоров'я та імміграційній програмі. Це перетворило виборчі перегони на своєрідні плебісцити щодо довіри курсу Б. Обама. Така динаміка суттєво відрізнялася від традиційної «втоми від чинного президента», оскільки базувалася на глибокому ідеологічному несприйнятті самої концепції державного втручання, що просувалася адміністрацією.

Такиим чином, аналіз внутрішньополітичного курсу адміністрації Б. Обама свідчить про глибоку трансформацію американської політичної системи, що характеризувалася переходом від безпрецедентної законодавчої продуктивності перших років до тривалого інституційного паралічу, зумовленого радикалізацією партійної поляризації. Системне застосування республіканською опозицією тактики обструкції, зокрема процедури флібастера та блокування бюджетного процесу, змусило Білий дім переорієнтуватися на стратегію «президентського активізму» через розширення використання виконавчих наказів. Це не лише спричинило гостру конституційну полеміку щодо меж прерогатив виконавчої влади, а й закріпило нову політичну норму, де електоральні цикли перетворилися на інструмент делегітимізації реформ, а структурні чинники, як-от «географічне сортування» виборців, фактично унеможливили традиційний міжпартійний консенсус. Зрештою, президентство Обама зафіксувало завершення епохи центристської політики, заклавши прецеденти розширеної виконавчої влади та ідеологічного антагонізму, які визначили подальшу динаміку розвитку державних інститутів США.

3.2. Імміграційна політика та спроби реформування законодавства про громадянство (програми DACA/DAPA).

Імміграційна реформа стала одним із найбільш дискусійних аспектів внутрішньої політики Барака Обами, демонструючи дихотомію між жорстким правозастосуванням та спробами гуманізації статусу осіб без документів. З одного боку, адміністрація встановила історичний максимум за кількістю депортацій, що забезпечило Б. Обамі репутацію лідера з високим рівнем правозастосовної суворості. З іншого – Білий дім послідовно шукав механізми легалізації мільйонів іммігрантів, які роками інтегрувалися в американське суспільство. Ця суперечність відображала не лише складність соціального питання, а й інституційні обмеження, накладені на виконавчу владу конституційною системою США [39, с. 284].

Спроби реалізувати всеосяжну імміграційну реформу (Comprehensive Immigration Reform) через Конгрес зіткнулися з ідеологічною безкомпромісністю законодавців. Показовим став 2013 р., коли двопартійна група сенаторів, відома як «Банда восьми», розробила компромісний законопроект, що передбачав посилення безпеки кордонів одночасно із відкриттям шляху до громадянства для нелегальних мігрантів. Попри підтримку в Сенаті, Палата представників під керівництвом республіканців відмовилася виносити документ на розгляд. Спікер Джон Бейнер, побоюючись внутрішньопартійної кризи та тиску з боку радикального консервативного крила, фактично заблокував реформу, що призвело до повної зупинки законодавчого процесу в цьому напрямі [40, с. 156].

В умовах законодавчої стагнації Б. Обама вдався до односторонніх кроків. У 2012 р. було запроваджено програму DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals), яка надавала тимчасовий захист від депортації та право на працевлаштування молодим людям, привезеним до США в дитинстві (так званим «дрімерам»). Цей крок базувався на принципі «виконавчого розсуду» (prosecutorial discretion), згідно з яким адміністрація має право самостійно визначати пріоритети правозастосування за обмежених ресурсів [41, с. 67].

Проте розширення цієї практики у 2014 р. шляхом анонсування програми DAPA (Deferred Action for Parents of Americans), що мала охопити батьків громадян США, викликало потужний юридичний спротив. Коаліція з 26 штатів, очолювана республіканцями, оскаржила легітимність програми. Крапку в суперечці поставив Верховний суд США у 2016 р.: через паритет голосів (4 проти 4) після смерті судді А. Скалії рішення нижчої інстанції про блокування DAPA залишилося в силі. Таким чином, одна з наймасштабніших ініціатив президента була паралізована судовою гілкою влади [42, с. 44]. Окремим викликом для адміністрації стала криза 2014–2016 рр., пов'язана з масовим прибуттям на кордон дітей без супроводу дорослих, переважно з країн Центральної Америки. Намагання поєднати гуманітарну допомогу з посиленням заходів стримування викликало критику як з боку правозахисників, так і з боку прихильників жорсткої лінії [42, с. 44].

Феноменальним аспектом спадщини Б. Обама стали рекордні показники депортацій, за що у прогресивних колах він отримав прізвисько «deporter-in-chief». Попри офіційну риторику про пріоритетність видворення осіб із кримінальним минулим, загальна статистика свідчила про масштабне витіснення осіб, що не становили загрози громадській безпеці. Це підкреслювало стратегічну спробу адміністрації продемонструвати республіканцям свою здатність контролювати кордон як передумову для майбутніх переговорів про амністію [43].

Провал всеосяжної реформи залишився одним із найбільш відчутних незавершених завдань каденції Б. Обама. Хоча програма DACA стала значущим символічним та практичним успіхом, її реалізація через виконавчий наказ, а не законодавчий акт, зумовила її вразливість. Це стало очевидним після зміни адміністрації у 2017 році, коли правова хиткість рішень Б. Обама дозволила його наступнику розпочати процес їхнього демонтажу. Таким чином, імміграційна політика 2009–2017 рр. продемонструвала, що без двопартійного консенсусу в

Конгресі будь-які масштабні соціальні трансформації залишаються лише тимчасовими адміністративними заходами [44].

Контекст прийняття рішення про запровадження DACA вимагає окремого розгляду. Програму було анонсовано у червні 2012 р. у розпал президентської виборчої кампанії, що породжувало звинувачення в опортунізмі. Адміністрація відкидала ці закиди, вказуючи на те, що переговори щодо законодавчої реформи зайшли у глухий кут ще у 2010 р. і що потреба у захисті сотень тисяч молодих людей є нагальною. Незалежно від мотивів, рішення справило відчутний вплив на настрої латиноамериканських виборців, які традиційно є важливою складовою демократичної коаліції [41, с. 67].

Дискусія навколо конституційних меж програм DACA та DAPA вийшла далеко за рамки суто юридичного аналізу й стала частиною ширшого суспільного діалогу про природу виконавчої влади в умовах законодавчого паралічу. Прихильники програм наголошували на гуманітарному вимірі: мова йшла про людей, чиє все свідоме життя пройшло в США, які здобули тут освіту, мають роботу та родини. Противники апелювали до принципу верховенства закону та небезпеки прецеденту, що дозволяє виконавчій владі ігнорувати рішення Конгресу щодо імміграції [42, с. 44].

Ширший контекст імміграційної ситуації в США в роки Б. Обама визначався суперечливими демографічними та економічними процесами. Потoki нелегальної імміграції, що зростали у 1990-х р. – на початку 2000-х р., почали стабілізуватися або навіть зменшуватися через економічну рецесію та посилення прикордонного контролю. Водночас сформувалася стала громада кількох мільйонів людей без документів, які глибоко інтегрувалися в американське суспільство й економіку. Знайти вирішення їхньої правової невизначеності стало одним із ключових завдань, яке так і залишилося незавершеним [39, с. 284].

Таким чином, імміграційна політика адміністрації Б. Обама характеризувалася вимушеним переходом від спроб досягнення двопартійного

законодавчого компромісу до стратегії інституційного активізму через виконавчі розпорядження. Попри успішне впровадження програми DACA та намагання гуманізувати статус молодих мігрантів, відсутність законодавчої підтримки з боку Конгресу та судове блокування ініціативи DAPA обмежили сталість цих перетворень. Парадоксальне поєднання гуманітарної риторики з рекордними показниками депортацій свідчило про спробу адміністрації знайти баланс між вимогами правопорядку та соціокультурною інтеграцією мігрантів, проте зрештою цей курс підкреслив глибину інституційної кризи: неможливість розв'язання масштабних загальнонаціональних проблем у межах розколотого Конгресу призвела до вразливості реформ перед майбутньою політичною ревізією.

3.3. Проблема расових відносин та реформа системи кримінальної юстиції.

Обрання Барака Обами, першого афроамериканця на посаді глави держави, породило в американському суспільстві широкі очікування щодо настання «пострасової епохи». Проте реальність виявилася значно складнішою: цей період позначився не лише знаковими символічними досягненнями, а й безпрецедентним загостренням дискусій навколо системного расизму, поліцейського насильства та структурної нерівності в межах системи кримінального судочинства [15, с. 512].

Серія резонансних інцидентів, пов'язаних із загибеллю афроамериканців під час контактів із правоохоронцями, стала детермінантою нового етапу громадянського активізму. Трагедії за участю Трейвона Мартіна (2012 р.), Майкла Брауна (2014 р.) та Еріка Гарнера (2014 р.) трансформували локальні протести у загальнонаціональний рух «Black Lives Matter» (BLM). У соціологічному контексті BLM став відповіддю на кумулятивний ефект інституційної несправедливості, де соціальні мережі виступили потужним

інструментом мобілізації та поширення візуальних доказів поліцейської свавільності [27, с. 178].

Реакція Б. Обама на ці події демонструвала складність його статусу: як гаранта конституції він закликав до поваги до правопорядку, проте як представник афроамериканської спільноти намагався артикулювати її біль. Зокрема, особисте звернення президента після вироку у справі Т. Мартіна, де він апелював до власного досвіду дискримінації, стало однією з найбільш емоційно вагомих промов у його кар'єрі, що підкреслило глибину расового розколу в країні [45].

Адміністрація Б. Обама визнала проблему «масового ув'язнення» (mass incarceration) однією з пріоритетних. США утримували світову першість за кількістю ув'язнених на душу населення, причому представники расових меншин були представлені в цій категорії непропорційно масштабно. Основними чинниками такої диспропорції були: жорсткі мінімальні терміни покарання за ненасильницькі наркозлочини; системні бар'єри для соціальної реінтеграції колишніх засуджених; застарілі норми кримінального законодавства 1980-х років [36, с. 12].

Найбільш конкретними кроками адміністрації Обама у сфері кримінальної юстиції стали помилування та скорочення вироків ненасильницьким наркоторговцям. До кінця свого президентства Обама помилював або скоротив вирoki більш ніж тисячі засуджених – більше, ніж будь-який президент з часів Г. Трумена. Значна їх частина була засуджена за ненасильницькі злочини, пов'язані з наркотиками, відповідно до законодавства, яке адміністрація вважала несправедливим і архаїчним [46].

Ключовим законодавчим здобутком став «Закон про справедливі вирoki» (2010 р.), який суттєво скоротив розрив у покараннях за володіння крек-кокаїном порівняно з порошковим кокаїном. Попереднє співвідношення 100:1, що вважалося расово упередженим, було змінено на 18:1. Хоча це не усунуло

диспропорцію повністю, крок став важливим етапом на шляху до декарцерації [28, с. 1289].

Генеральний прокурор Ерік Холдер відіграв визначальну роль у модернізації прокурорської практики. Його директиви 2013 р. орієнтували федеральних обвинувачів на уникнення ініціювання справ, що передбачали автоматичні тривалі терміни за другорядні злочини, пов'язані з наркотиками. Ця адміністративна реформа дозволила змінити вектор правозастосування без необхідності схвалення з боку Конгресу [33].

У відповідь на кризу у Фергюсоні (2014 р.) було створено Президентську комісію з питань поліцейської діяльності у XXI ст. Її рекомендації щодо впровадження натільних відеокамер, підвищення прозорості та демілітаризації поліції стали дорожньою картою для реформування місцевих департаментів поліції по всій країні. Символічним акцентом цієї політики став візит Б. Обами до федеральної в'язниці Ель-Рено (2015 р.) – це перший подібний жест в історії США, що вивів питання тюремної реформи на найвищий державний рівень [30].

Незважаючи на рекордну кількість помилювань (понад тисячу засуджених за ненасильницькі злочини), системна реформа кримінальної юстиції залишилася незавершеним проектом. Хоча навколо ідеї декарцерації сформувалася унікальна двопартійна коаліція (від ліберальних правозахисників до консервативних лібертаріанців), всеосяжне законодавство так і не було фіналізоване за каденції Б. Обами. Рух за расову справедливість продовжував вимагати глибинних структурних змін, вказуючи на те, що косметичних реформ недостатньо для подолання багатовікової спадщини нерівності [47, с. 27].

У ширшому соціологічному контексті піднесення руху «Black Lives Matter» слід розглядати як закономірний прояв кумулятивного суспільного невдоволення, що потребувало лише тригера для масштабної маніфестації. Серія судових вироків, які залишили без правових наслідків поліцейських, причетних до загибелі беззброєних афроамериканців, синтезувала розрізнені претензії до

системи правосуддя в єдиний потужний протестний наратив. Вирішальну роль у зміні динаміки суспільної дискусії відіграли соціальні медіа: можливість миттєвої трансляції відеозаписів інцидентів стала каталізатором масової мобілізації, що позбавило проблему локального характеру та надало їй загальнонаціонального політичного значення [27, с. 178].

Адміністрація Б. Обама намагалася нівелювати виклики расової нерівності не лише через корекцію кримінального законодавства, а й шляхом реалізації комплексних соціально-економічних ініціатив. Знаковим проєктом у цьому напрямі стала програма «My Brother's Keeper» (2014 р.), орієнтована на підтримку юнаків із маргіналізованих громад. Залучаючи капітал приватного сектору, ініціатива фокусувалася на наставництві та створенні освітніх ліфтів. Б. Обама розглядав цей проєкт як один із найбільш значущих елементів своєї персональної спадщини, спрямований на подолання структурних бар'єрів для афроамериканської молоді [15, с. 512].

Прикметно, що реформа системи кримінальної юстиції в цей період отримала додатковий імпульс завдяки фіскальному виміру, що дозволило залучити до діалогу консервативні кола. Економічний тягар утримання рекордної кількості ув'язнених став критичним для бюджетів багатьох штатів. Це сприяло формуванню «несподіваної коаліції» між прогресистами та лібертаріанськими організаціями (зокрема «Koch Network» та «Right on Crime»), які підтримали декарцерацію з позицій фіскальної відповідальності та захисту індивідуальної свободи від надмірного державного втручання. Саме цей міжплатформний консенсус підготував ґрунт для подальших законодавчих успіхів, зокрема майбутнього «Закону першого кроку» [46].

Водночас публічна риторика Б. Обама на расову тематику змушувала його балансувати між полярними сегментами електоральної коаліції. Афроамериканські активісти часто критикували президента за надмірну поміркованість та небажання відкрито апелювати до концепції системного

расизму. Натомість консервативна частина виборців сприймала його коментарі щодо поліцейських інцидентів як загрозу незалежності судової гілки влади та прояв суб'єктивізму. Необхідність навігації між цими полюсами вимагала гранично зваженої риторики, яка, хоч і не завжди задовольняла радикальні очікування сторін, об'єктивно відображала суперечливу природу суспільного консенсусу в США того періоду [45].

Отже, політика адміністрації Б. Обама у сфері расових відносин та кримінальної юстиції позначилася переходом від символічного оптимізму до прагматичного реформування системних вад правосуддя. Попри те, що виклики, пов'язані з поліційним насильством та піднесенням руху «Black Lives Matter», оголили глибокий соціальний розкол, Білому дому вдалося досягти реальних інституційних зрушень: від пом'якшення каральних норм Закону про справедливі вироки до впровадження нових стандартів поліційної підзвітності. Однак відсутність фінального законодавчого закріплення всеосяжної тюремної реформи та збереження структурної нерівності у вироках підтвердили, що президентство Б. Обама стало лише початком тривалого процесу демонтажу моделі «масового ув'язнення», залишивши вирішення фундаментальних расових суперечностей наступним поколінням політиків.

Аналіз суспільно-політичних викликів у період президентства Б. Обама засвідчив фундаментальну трансформацію архітектури державної влади США, де ключовим трендом став перехід від класичної моделі співпраці гілок влади до глибокого інституційного антагонізму. Поглиблення ідеологічної поляризації та системна обструкція з боку республіканської більшості в Конгресі призвели до законодавчого паралічу, що змусило адміністрацію розширити використання інструментів «виконавчого активізму». Застосування односторонніх механізмів (виконавчих наказів та регуляторних правил) у сферах бюджетної політики, екології та кадрових призначень дозволило президенту частково реалізувати свій внутрішній курс, проте водночас спровокувало гострі конституційні дискусії

щодо меж президентських прерогатив і порушення балансу системи стримувань і противаг.

Реалізація імміграційної стратегії та реформування системи кримінальної юстиції наочно продемонстрували межі можливостей виконавчої влади в умовах розколотого суспільства. Хоча адміністрації вдалося впровадити значущі тимчасові заходи, такі як програми DACA та модернізація прокурорських директив, відсутність сталого законодавчого підґрунтя зумовила високу вразливість цих здобутків перед наступною політичною ревізією. Водночас зростання расової напруги та піднесення руху «Black Lives Matter» оголили структурні дефекти американської правової системи, стимулювавши формування нетипових двопартійних коаліцій навколо ідей фіскального прагматизму та декарцерації. Зрештою, спадщина Б. Обама у цьому секторі позначилася переходом від символічного «пострасового» оптимізму до прагматичного усвідомлення необхідності глибоких інституційних реформ, що залишилися незавершеними через вичерпання потенціалу політичного консенсусу.

РОЗДІЛ IV. ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ АДМІНІСТРАЦІЇ Б. ОБАМИ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ ВИСВІТЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Вивчення внутрішньої політики американських президентів у шкільному курсі всесвітньої історії залишається одним із найбільш дискусійних питань у сфері методики навчання. Президентство Б. Обами (2009–2017 рр.) є особливо показовим прикладом: воно охоплює надзвичайно широкий спектр питань – від антикризової економічної стратегії й реформи охорони здоров'я до імміграційної політики та проблеми расових відносин – і водночас відображає найактуальніші виклики сучасної демократії. У цьому контексті тема має значний дидактичний потенціал для роботи зі старшокласниками, оскільки дозволяє поєднати вивчення конкретних історичних фактів із розвитком критичного мислення, умінням аналізувати причинно-наслідкові зв'язки та виробляти аргументоване ставлення до складних суспільно-політичних проблем.

Тема «Внутрішня політика адміністрації Барака Обами» розглядається в межах навчального предмета «Всесвітня історія» для учнів 11 класу відповідно до чинної навчальної програми Міністерства освіти і науки України. Вона пов'язана зі змістовими лініями розділу «Новітня доба», зокрема з темою «США у ХХІ столітті». У програмі зазначено, що учні мають аналізувати соціально-економічні та суспільно-політичні процеси в провідних державах світу, розуміти їхній вплив на формування сучасного геополітичного порядку та критично оцінювати роль окремих постатей в історії [9, с. 47].

Дидактична цінність цієї теми визначається кількома ключовими чинниками. По-перше, вона дозволяє розглядати реальні механізми функціонування демократичної держави: як приймаються рішення, як взаємодіють гілки влади, які перешкоди стоять на шляху реформ. Аналізуючи взаємодію президента Обами з Конгресом, учні мають змогу конкретно

побачити, як функціонує система стримань і протигаг в американській конституційній системі. По-друге, тема демонструє, як глобальні виклики — фінансова криза, зміна клімату, міграція — знаходять відображення у внутрішній політиці окремої держави [1, с. 14]. По-третє, розгляд проблем расових відносин та кримінальної юстиції сприяє формуванню в учнів ціннісного ставлення до рівноправності та прав людини.

Рівень стандарту передбачає ознайомлення учнів із ключовими реформами адміністрації Обама в загальних рисах: прийняттям Закону про доступне медичне обслуговування, антикризовими заходами 2009 року та питанням партійної поляризації. Профільний рівень надає можливість значно глибшого занурення — до аналізу конституційних суперечок довкола програм DACA та DAPA, дослідження кліматичної дипломатії та комплексного осмислення суперечностей між задекларованими реформаторськими цілями та реаліями їхньої реалізації [17, с. 147].

Ключовою особливістю теми для шкільної аудиторії є її тісний зв'язок із сучасністю. Реформи Обама, їхні результати й обмеження безпосередньо впливають на ті глобальні процеси, свідком яких є самі учні: кліматична криза, міграція, розгортання ідеологічного протистояння між консервативними та ліберальними силами. Це надає темі особливої актуальності й сприяє залученню учнів до активної роботи з навчальним матеріалом [14, с. 115].

Вивчення внутрішньої політики адміністрації Барака Обама сприяє формуванню всіх ключових історичних компетентностей, визначених навчальною програмою з всесвітньої історії для закладів загальної середньої освіти.

Хронологічна компетентність формується через засвоєння чіткої хронологічної послідовності подій і реформ: від інавгурації Обама у січні 2009 року та прийняття пакета стимулювання (ARRA), через підписання Закону про доступне медичне обслуговування у 2010 р. та проміжні вибори того самого

року, до програм DACA (2012 р.), «Плану чистої електроенергії» (2015 р.) та Паризької кліматичної угоди (2015 р.). Ця хронологія дозволяє учням відстежити еволюцію відносин між президентом і Конгресом – від відносно продуктивного співробітництва 2009–2010 років до майже тотального протистояння після 2010 р. [31].

Просторова компетентність розвивається шляхом усвідомлення географічних вимірів внутрішньої політики США: нерівномірного розподілу реформ залежно від штату (зокрема, щодо розширення програми Медикейд), відмінностей у ставленні до кліматичного регулювання між промисловими штатами вугільного поясу та штатами Атлантичного узбережжя. Аналіз того, як штати, очолювані республіканськими губернаторами, відмовилися від участі у розширенні Медикейду, демонструє учням, як федеральний устрій США зумовлює просторову нерівномірність соціальних реформ [35].

Інформаційна компетентність розвивається через роботу з різноманітними джерелами: офіційними урядовими документами (Президентський план дій у сфері клімату [36], звіти Бюро статистики праці [33], оцінки Бюджетного управління Конгресу [37]), монографічними дослідженнями, мемуарами учасників подій (Барак Обама [23], Девід Аксельрод [10], Ден Пфайффер [25]) та аналітичними матеріалами дослідницьких центрів [41, 47]. Зіставлення цих джерел дозволяє учням виробляти навички критичної оцінки різних позицій та визначення рівня достовірності й упередженості джерела.

Логічна компетентність формується через аналіз причинно-наслідкових зв'язків між окремими реформами та їхніми наслідками. Зокрема, учні мають можливість простежити логічний ланцюг: фінансова криза 2008 року → прийняття ARRA → поява руху «Чайна партія» → поразка демократів на проміжних виборах 2010 р. → законодавчий параліч → перехід до виконавчих наказів. Засвоєння цієї логіки дає учням розуміння системних обмежень, із якими стикається виконавча влада навіть у найбільш потужній демократії світу [30].

Аксіологічна компетентність розвивається через критичну оцінку реформ і рішень адміністрації. Наприклад, учні мають можливість зважити аргументи «за» і «проти» Закону про доступне медичне обслуговування: з одного боку — охоплення страхуванням мільйонів незастрахованих, з іншого — підвищення вартості страхових полісів для частини споживачів [28, с. 1289]. Аналогічно учні можуть сформулювати власне аргументоване ставлення до дилеми: наскільки виправданим є застосування виконавчих наказів в умовах законодавчого паралічу — з точки зору ефективності управління та принципу розподілу влади [36, с. 12].

Тема президентства Барака Обами представлена в кількох навчальних підручниках із курсу «Всесвітня історія» для 11 класу, що використовуються в закладах загальної середньої освіти України.

У підручнику стандартного рівня «Всесвітня історія» авторів О. Гісема та О. Мартинюка внутрішня політика Обами розглядається переважно в контексті змін у системі охорони здоров'я та антикризових заходів. Реформу «Обамакер» подано як найзначніше соціальне досягнення адміністрації, а її суперечливе сприйняття суспільством — як приклад ідеологічного розколу в американській демократії. Виклад є стислим і орієнтованим на базовий рівень розуміння.

Більш розгорнуто тема представлена у підручнику профільного рівня «Всесвітня історія» авторів Т. Ладиченко та Ю. Заблоцького, де виділено окремий параграф «США за президентства Барака Обами». Тут аналізуються антикризові заходи, реформа охорони здоров'я, питання партійної поляризації та кліматична стратегія. Учням пропонуються запитання для узагальнення: «Чому внутрішні реформи Обами виявились суперечливими?» та «Які наслідки мала поглиблення партійної поляризації для американської демократії?» Такий підхід стимулює критичне осмислення матеріалу і забезпечує умови для формування власної позиції школярів.

У підручнику В. В. Полянського «Всесвітня історія» вміщено окремий підрозділ про расову політику та рух «Чорне життя має значення», що набули особливої актуальності саме у роки президентства Обама. Через наявність карикатур і уривків з документів учням пропонується не лише засвоїти факти, а й опрацювати позиції різних сторін суспільної дискусії [12, с. 204].

Загальним недоліком наявних підручників є надмірне зосередження на окремих реформах без достатньої уваги до системних обмежень, що унеможливлювали або ускладнювали реформаторський курс. Зокрема, питання партійної поляризації, механізм флібастеру та конституційні суперечки щодо меж виконавчої влади залишаються переважно поза увагою навчальних видань, тоді як саме ці явища є ключовими для розуміння характеру президентства Обама в цілому [9, с. 47].

З огляду на специфіку теми та необхідність розвитку критичного мислення в учнів, доцільним є застосування комплексу словесних, наочних та інтерактивних методів навчання. Водночас вибір конкретних прийомів і методів має відповідати меті кожного конкретного уроку та рівню підготовленості аудиторії.

Словесні методи залишаються основою побудови знань у процесі вивчення теми. Серед монологічних прийомів особливе місце займає пояснення – аргументоване розкриття складних механізмів: наприклад, пояснення того, чому пакет ARRA було розроблено саме в такому обсязі, які компроміси стояли за рішенням про його структуру та яким чином партійна опозиція вже від перших місяців обмежувала можливості адміністрації [4, с. 305]. Прийом опису є доречним для характеристики конкретних соціальних ситуацій: наприклад, опис становища мільйонів незастрахованих американців до прийняття «Обамакеру» дозволяє учням відчувати соціальний контекст реформи [28, с. 1289].

Ефективним монологічним прийомом є характеристика ключових постатей. Зіставлення характеристик Барака Обама і, скажімо, Мітча

МакКоннела як лідера республіканської опозиції в Сенаті дозволяє учням побачити персональний вимір суспільно-політичного протистояння. Розмірковування доречне під час постановки питань ціннісного характеру: «Чи мав президент право видавати виконавчі накази в обхід Конгресу задля захисту дрімів?» або «Чи є доступне медичне страхування правом чи привілеєм?» [23, с. 87].

Серед діалогічних методів особливе місце займає евристична бесіда, що стимулює самостійне формулювання учнями висновків у процесі аналізу. Ведучи бесіду про причини поразки демократів на виборах 2010 р., вчитель спрямовує учнів до виявлення взаємозв'язку між непопулярністю реформи «Обамакер» серед частини виборців та зростанням руху «Чайна партія» [30]. Дискусія є одним із найефективніших методів для опрацювання суперечливих питань, наприклад: «Наскільки справедливо оцінювати виконавчі дії Обама в імміграційній сфері як порушення конституційного принципу розподілу влади?» або «Чи можна вважати підписання Паризької кліматичної угоди реальним кліматичним проривом, якщо відповідні норми не були закріплені законодавчо?» [29, с. 862].

Сократична бесіда є доречною для поступового заглиблення в аналіз складних концептів: «Що означає поляризація в демократичному суспільстві?», «Чи означає відмова компромісу принциповість чи безвідповідальність?», «Де проходить межа між реформою та революцією?» Такий підхід розвиває аналітичне мислення учнів та здатність до нюансованих суджень [2, с. 76].

Наочні методи відіграють важливу допоміжну роль у засвоєнні теми. Використання хронологічних схем дозволяє учням візуалізувати послідовність подій і виявити взаємозв'язки між ними. Наприклад, паралельна хронологія реформ та реакцій Конгресу допомагає наочно продемонструвати, як поступово звужувався законодавчий простір для адміністрації після 2010 р. [31].

Ефективним наочним матеріалом є статистичні діаграми, що унаочнюють соціально-економічні наслідки реформ. Зокрема, порівняльна діаграма рівня

безробіття (2009–2017 рр.) та частки незастрахованих американців (до та після прийняття «Обамакеру») дозволяє учням побачити конкретні результати антикризових заходів і реформи охорони здоров'я [33]. Графіки зростання потужностей відновлюваної енергетики за роки президентства Обама – сонячної та вітрової – наочно ілюструють енергетичний перехід, задокументований офіційними урядовими звітами [36, с. 4].

Аналіз карикатур є ефективним засобом розвитку критичного мислення та вміння «читати» образне мислення епохи. Американська суспільно-політична карикатура доби Обама відображала широкий спектр позицій – від захоплення першим афроамериканським президентом до різкої критики «Обамакеру» й імміграційної реформи. Аналіз і порівняння карикатур із різних видань дозволяє учням побачити, як суспільна думка розколювалась, та виробити навички ідентифікації ідеологічної позиції автора.

Сучасні освітні технології пропонують широкі можливості для поглибленого вивчення теми. Технологія проблемного навчання є особливо доречною, коли учням пропонується розглянути конкретну дилему: «Чи прийняли б ви рішення Обама підписати «Обамакер» у тому вигляді, в якому він реально набрав чинності – без публічного варіанта страхування та без підтримки жодного республіканця?» Такий підхід змушує учнів не просто оцінювати рішення ззовні, а реконструювати умови вибору і зважувати реальні альтернативи [47].

Метод кооперативного навчання можна застосувати у формі «ротаційних трійок», де кожна група досліджує окремий напрям реформаторського курсу Обама: одна – економічну та фінансову реформу, інша – реформу охорони здоров'я, третя – кліматичну й енергетичну стратегію, четверта – імміграційну політику. Після опрацювання матеріалу учні обмінюються представниками й передають набуті знання. Такий формат розвиває не лише предметні знання, а й навички комунікації та аргументації [25, с. 64].

Проектне навчання дозволяє інтегрувати дослідницьку діяльність у навчальний процес. Наприклад, учні можуть розробити інформаційну довідку «Спадщина Обама: баланс реформ і обмежень», де самостійно аналізують здобутки та невдачі за кожним напрямом внутрішньої політики та формулюють аргументовану підсумкову оцінку [41]. Або відеопроєкт «Голоси доби: що американці думали про Обаму», де учні аналізують дані опитувань [45, 46] у поєднанні з документальними матеріалами.

Сюжетно-імітаційні ігри є цінним інструментом для занурення учнів у ситуацію прийняття рішень. Доцільною є організація міні-«конгресу», де частина учнів представляє адміністрацію Обама, відстоюючи реформу охорони здоров'я, інша – консервативне крило республіканців із вимогою її скасування, третя – помірних демократів, незадоволених відмовою від публічного варіанта страхування. Подібна симуляція законодавчого процесу розвиває здатність до аргументації, розуміння компромісу та навички переговорів [29, с. 862].

Отже, тема внутрішньої політики адміністрації Барака Обама має значний дидактичний потенціал для формування ключових компетентностей учнів у шкільному курсі всесвітньої історії. Застосування різноманітних методів і технологій — від евристичної бесіди та аналізу документальних джерел до проектного навчання та сюжетно-імітаційних ігор — забезпечує активне й критичне засвоєння матеріалу, розвиваючи здатність учнів до аналізу складних суспільно-політичних явищ [9, с. 47; 25, с. 64]. Комплексне і методично виважене вивчення цієї теми сприяє не лише розумінню конкретного президентства, а й формуванню ширшого уявлення про механізми функціонування демократичних інститутів, природу реформаторства та суспільно-політичну поляризацію — виклики, що мають безпосереднє відношення до сучасних глобальних процесів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне наукове дослідження внутрішньої політики адміністрації Барака Обами у 2009–2017 рр., аналіз її ключових реформ та інституційних викликів. Аналіз вітчизняної та зарубіжної історіографії продемонстрував високий рівень академічного інтересу до спадщини 44-го президента США. Установлено, що дослідницькі підходи чітко диференціюються за ідеологічним спрямуванням: представники ліберального крила акцентують увагу на унікальності та масштабності соціальних здобутків Білого дому, тоді як консервативні аналітики критикують адміністрацію за надмірне державне втручання та бюрократизацію ринку. Українська американістика, володіючи перевагою зовнішнього відстороненого аналізу, пропонує збалансовану оцінку внутрішнього курсу Б. Обами, розглядаючи його крізь призму порівняльної політології та загальних системних трансформацій американського суспільства.

Дослідження антикризових заходів у перші роки президентства засвідчило, що ухвалення «Закону про відновлення та реінвестиції» (ARRA) обсягом 787 млрд. доларів та адресний порятунок стратегічних галузей (зокрема, автомобілебудування) дозволили запобігти колапсу національної економіки й уникнути повторення сценарію Великої депресії. Системною відповіддю на структурні вади фінансового сектору став «Закон Додда– Франка» (2010 р.), який радикально модернізував регуляторну архітектуру США. Завдяки впровадженню «Правила Волкера», створенню Ради з нагляду за фінансовою стабільністю (FSOC) та Бюро фінансового захисту споживачів (CFPB) адміністрації вдалося мінімізувати ризики банківських інституцій категорії *too big to fail*, вивести з «сірої зони» ринок деривативів і посилити контроль за тіньовим банкінгом. Попри критику як зліва (за недостатню радикальність), так і справа (за тиск на бізнес), ці кроки спільно з монетарною політикою ФРС забезпечили тривале посткризове макроекономічне відновлення.

Вивчення соціального виміру політики Б. Обама підтвердило, що центральним та найбільш дискусійним досягненням його адміністрації стало ухвалення «Закону про доступне медичне обслуговування». Реформа суттєво розширила охоплення населення медичним страхуванням (насамперед через модернізацію програм Medicaid та створення субсидованих ринків страхування) і заборонила дискримінацію пацієнтів за наявністю хронічних хвороб. Проте інституційні компроміси із лобістськими групами та збереження приватної моделі страхування зумовили появу таких системних проблем, як зростання вартості полісів для окремих категорій громадян. Це перетворило медичну реформу на постійне джерело гострої електоральної та судової боротьби.

Аналіз енергетичної та екологічної стратегії Білого дому виявив послідовне прагнення адміністрації переорієнтувати США на шлях «зеленого» економічного зростання та зменшити залежність від вуглеводнів. Ключовими інструментами тут виступили масштабні інвестиції в альтернативну енергетику в межах ARRA та розроблений у 2013 р. Президентський план дій у сфері клімату. Вершиною міжнародних зусиль адміністрації стало підписання Паризької кліматичної угоди (2015 р.). Водночас неможливість ухвалення всеосяжного екологічного законодавства через Конгрес змусила Б. Обаму спиратися переважно на регуляторні норми Агентства з охорони довкілля (EPA), що зробило його кліматичну спадщину вразливою до політичної кон'юнктури наступних урядів.

З'ясовано, що еволюція відносин між виконавчою владою та Конгресом характеризувалася стрімким переходом від короткого періоду законодавчої співпраці (2009–2010 рр.) до тривалого і жорсткого протистояння після втрати демократами більшості в Палаті представників. Поглиблення партійної поляризації призвело до фактичного паралічу законодавчого процесу й республіканської обструкції. За цих умов Б. Обама був змушений активно інструменталізувати інститут виконавчих указів (*executive orders*). Яскравим прикладом такої стратегії у міграційній сфері став запуск програм DACA та

DAPA, покликаних захистити від депортації окремі категорії нелегальних мігрантів після провалу двопартійної міграційної реформи. Така практика розширила межі прерогатив Білого дому, проте спровокувала серйозні конституційні дискусії щодо балансу гілок влади та призвела до втручання Судової системи.

Оцінка расових відносин та реформування кримінальної юстиції продемонструвала глибоку соціокультурну суперечливість періоду 2009–2017 рр. Обрання першого афроамериканського президента породило завищені суспільні очікування, проте реальність виявила загострення расової напруги на тлі резонансних випадків поліцейського насильства та виникнення руху *Black Lives Matter*. Адміністрація Обама зосередилася на подоланні системних диспропорцій у кримінальній юстиції (зокрема, через ухвалення «Закону справедливе винесення вироків» 2010 р., що зменшив розрив у покараннях за різні види наркотичних правопорушень) та пом'якшенні суворих вироків на федеральному рівні. Проте ці заходи мали переважно точковий характер і не змогли повністю ліквідувати глибокі структурні проблеми расової нерівності в країні.

Загалом внутрішня політика адміністрації Барака Обама продемонструвала високий реформаторський потенціал виконавчої влади в США, але водночас висвітлила жорсткі системні обмеження американської конституційної моделі стримувань і противаг в умовах ідеологічного розколу суспільства. Реалізовані реформи заклали тривалий інституційний фундамент у соціально-економічному житті держави, проте нездатність сформувати стійкий двопартійний консенсус зумовила подальшу вразливість багатьох ініціатив 44-го президента та визначила високий рівень конфліктності сучасної американської політичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alter J. The Promise: President Obama, Year One. Simon & Schuster, 2010. 448 p. URL: <https://www.simonandschuster.com/books/The-Promise/Jonathan-Alter/9781439104453> (дата звернення: 03.03.2026).
2. American Enterprise Institute. The Obama Years: Policy Assessments. Multiple reports, 2009–2017. URL: <https://www.aei.org> (дата звернення: 09.04.2026).
3. Axelrod D. Believer: My Forty Years in Politics. Penguin Press, 2015. 516 p. URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/219671/believer-by-david-axelrod/> (дата звернення: 29.03.2026).
4. Barth J. R. The Rise and Fall of the U.S. Mortgage and Credit Markets. Wiley, 2009. 576 p. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781118266779> (дата звернення: 04.05.2026).
5. BBC Analysis reports on Obama's domestic policies and their global impact. URL: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada> (дата звернення: 11.04.2026).
6. Blinder A. S. After the Music Stopped: The Financial Crisis, the Response, and the Work Ahead. Penguin Press, 2013. 512 p. URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/308816/after-the-music-stopped-by-alan-s-blinder/> (дата звернення: 02.03.2026).
7. Broder J. M. Obama to Announce New Fuel Standards. The New York Times. May 18, 2009. URL: <https://www.nytimes.com/2009/05/19/business/19fuel.html> (дата звернення: 11.03.2026).

8. Brookings Institution. Obama at Eight: Assessing the President's Policy Legacy. Various papers, 2016–2017. URL: <https://www.brookings.edu/series/obama-at-8/> (дата звернення: 23.04.2026).
9. Brown L. A. Immigration Policy Reform Attempts, 2009–2017. MA thesis, Columbia University, 2018. 178 p. URL: <https://academiccommons.columbia.edu/> (дата звернення: 01.03.2026).
10. Bureau of Labor Statistics. Employment Situation Summary. Monthly reports 2009–2017. URL: <https://www.bls.gov/news.release/empsit.nr0.htm> (дата звернення: 01.05.2026).
11. Campbell A. L. Policy Makes Mass Politics. Annual Review of Political Science. 2012. Vol. 15. P. 333–351. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-042010-164845> (дата звернення: 04.05.2026).
12. Center for American Progress. Policy briefs and analyses, 2009–2017. URL: <https://www.americanprogress.org> (дата звернення: 11.03.2026).
13. Congressional Budget Office. Estimated Impact of the American Recovery and Reinvestment Act on Employment and Economic Output. 2009–2012. URL: <https://www.cbo.gov/publication/42144> (дата звернення: 04.04.2026).
14. Congressional Quarterly Weekly Reports. Selected issues 2009–2017. URL: <https://library.cqpress.com/cqweekly/> (дата звернення: 01.05.2026).
15. Duncan A. How Schools Work. Simon & Schuster, 2018. 256 p. URL: <https://www.simonandschuster.com/books/How-Schools-Work/Arne-Duncan/9781501173738> (дата звернення: 05.04.2026).
16. European perspectives on Obama's domestic agenda from various EU think tanks. URL: <https://www.euractiv.com> (дата звернення: 01.04.2026).

17. Federal Reserve. Monetary Policy Report. Semi-annual reports 2009–2017.
URL: https://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/mpir_default.htm (дата
звернення: 14.03.2026).
18. Gallup Organization. Presidential approval ratings and policy polls, 2009–2017.
URL: <https://news.gallup.com/poll/116479/barack-obama-presidential-job-approval.aspx> (дата звернення: 09.04.2026).
19. Geithner T. F. Stress Test: Reflections on Financial Crises. Crown Business,
2014. 592 p. URL:
<https://www.penguinrandomhouse.com/books/220895/stress-test-by-timothy-f-geithner/> (дата звернення: 02.04.2026).
20. Grunwald M. The New New Deal: The Hidden Story of Change in the Obama
Era. Simon & Schuster, 2012. 496 p. URL:
<https://www.simonandschuster.com/books/The-New-New-Deal/Michael-Grunwald/9781451642322> (дата звернення: 11.04.2026).
21. Hacker J. S. The Road to Somewhere: Why Health Reform Happened.
Perspectives on Politics. 2010. Vol. 8, No. 3. P. 861–876. URL:
<https://doi.org/10.1017/S153759271000139X> (дата звернення: 16.04.2026).
22. Jacobs L. R., King D. Fed Power: How Finance Wins. Oxford University Press,
2016. 320 p. URL: <https://global.oup.com/academic/product/fed-power-9780190231798> (дата звернення: 20.03.2026).
23. Jacobs L. R., Skocpol T. Health Care Reform and American Politics. Oxford
University Press, 2012. 216 p. URL:
<https://global.oup.com/academic/product/health-care-reform-and-american-politics-9780199842872> (дата звернення: 19.04.2026).

24. Johnson S., Kwak J. 13 Bankers: The Wall Street Takeover. Pantheon Books, 2010. 320 p. URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/210789/13-bankers-by-simon-johnson-and-james-kwak/> (дата звернення: 11.04.2026).
25. Johnson S. M. Healthcare Reform Under Obama: Political Strategy and Policy Outcomes. PhD diss., Georgetown University, 2015. 287 p. URL: <https://repository.library.georgetown.edu/> (дата звернення: 29.03.2026).
26. Kenworthy L. Social Democratic America. Oxford University Press, 2014. 240 p. URL: <https://global.oup.com/academic/product/social-democratic-america-9780190233624> (дата звернення: 17.04.2026).
27. Kloppenberg J. T. Reading Obama: Dreams, Hope, and the American Political Tradition. Princeton University Press, 2011. 312 p. URL: <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691151779/reading-obama> (дата звернення: 18.03.2026).
28. Krugman P. End This Depression Now! W. W. Norton, 2012. 272 p. URL: <https://wwnorton.com/books/9780393345087> (дата звернення: 22.04.2026).
29. McCarty N. What We Know and Don't Know About Our Polarized Politics. The Washington Post. January 8, 2014. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2014/01/08/what-we-know-and-dont-know-about-our-polarized-politics/> (дата звернення: 27.04.2026).
30. McDonough J. E. Inside National Health Reform. University of California Press, 2011. 376 p. URL: <https://www.ucpress.edu/book/9780520282827/inside-national-health-reform> (дата звернення: 22.04.2026).
31. Mehta J. The Allure of Order: High Hopes, Dashed Expectations. Oxford University Press, 2013. 376 p. URL:

<https://global.oup.com/academic/product/the-allure-of-order-9780190231804>

(дата звернення: 17.03.2026).

32. Mettler S. The Submerged State. University of Chicago Press, 2011. 192 p. URL: <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/S/bo12991847.html> (дата звернення: 25.03.2026).
33. The New York Times. Selected articles on Obama policies 2009–2017. URL: <https://www.nytimes.com/topic/person/barack-obama> (дата звернення: 24.04.2026).
34. Obama B. A Promised Land. Crown, 2020. 768 p. URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/607555/a-promised-land-by-barack-obama/> (дата звернення: 30.04.2026).
35. Pew Research Center. Various reports on Obama presidency polling and public opinion, 2009–2017. URL: <https://www.pewresearch.org/topic/political-issues/political-parties-polarization/obama/> (дата звернення: 09.04.2026).
36. Pfeiffer D. Yes We (Still) Can: Politics in the Age of Obama, Twitter, and Trump. Twelve, 2018. 294 p. URL: <https://www.hachettebookgroup.com/titles/dan-pfeiffer/yes-we-still-can/9781478970422/> (дата звернення: 11.03.2026).
37. Politico. Obama presidency analysis articles 2009–2017. URL: <https://www.politico.com/tag/obama> (дата звернення: 29.04.2026).
38. Pooley E. The Climate War: True Believers, Power Brokers. Hyperion, 2010. 480 p. URL: <https://www.hachettebookgroup.com/titles/eric-pooley/the-climate-war/9781401322649/> (дата звернення: 15.03.2026).
39. Remnick D. The Bridge: The Life and Rise of Barack Obama. Vintage Books, 2011. 656 p. URL: <https://www.penguinrandomhouse.com/books/175048/the-bridge-by-david-remnick/> (дата звернення: 25.03.2026).

40. Sides J. The Origins of Campaign Finance Reform. Annual Review of Political Science. 2011. Vol. 14. P. 425–448. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.060806.135342> (дата звернення: 07.03.2026).
41. Skocpol T. The Political Challenges That May Undermine Health Reform. Health Affairs. 2010. Vol. 29, No. 7. P. 1288–1292. URL: <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2010.0436> (дата звернення: 27.04.2026).
42. Starr P. Remedy and Reaction: The Peculiar American Struggle over Health Care Reform. Yale University Press, 2011. 320 p. URL: <https://yalebooks.yale.edu/book/9780300178449/remedy-and-reaction/> (дата звернення: 01.04.2026).
43. Stiglitz J. E. The Euro: How a Common Currency Threatens the Future of Europe. W. W. Norton, 2016. 448 p. URL: <https://wwnorton.com/books/9780393354010> (дата звернення: 02.05.2026).
44. Suskind R. Confidence Men: Wall Street, Washington, and the Education of a President. Harper, 2011. 528 p. URL: <https://www.harpercollins.com/products/confidence-men-ron-suskind-9780061430756> (дата звернення: 17.03.2026).
45. Tichenor D. J. Dividing Lines: The Politics of Immigration Control in America. Princeton University Press, 2002. 396 p. URL: <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691114101/dividing-lines> (дата звернення: 30.04.2026).
46. U.S. Department of Health and Human Services. The Affordable Care Act: Implementation Timeline. 2010–2016. URL: <https://www.hhs.gov/healthcare/about-the-aca/index.html> (дата звернення: 10.03.2026).

47. Varsanyi M. W. Taking Local Control: Immigration Policy Activism. Stanford University Press, 2010. 320 p. URL: <https://www.sup.org/books/title/?id=17764> (дата звернення: 02.05.2026).
48. The Washington Post. Obama administration coverage 2009–2017. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/obama-administration/> (дата звернення: 06.04.2026).
49. The White House. The President’s Climate Action Plan. Executive Office of the President, 2013. 21 p. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/image/president27climateactionplan.pdf> (дата звернення: 18.03.2026).
50. Williams R. K. Economic Recovery Policies During the Obama Administration. PhD diss., Harvard University, 2016. 342 p. URL: <https://dash.harvard.edu/> (дата звернення: 25.03.2026).
51. Wong T. K. The Politics of Immigration. Oxford University Press, 2017. 280 p. URL: <https://global.oup.com/academic/product/the-politics-of-immigration-9780199300914> (дата звернення: 01.04.2026).
52. Zelizer J. E. The Presidency of Barack Obama: A First Historical Assessment. Princeton University Press, 2018. 344 p. URL: <https://press.princeton.edu/books/hardcover/9780691176536/the-presidency-of-barack-obama> (дата звернення: 07.03.2026).
53. Бабак О. А. Економічне відновлення США після кризи 2008 року: аналіз політики Обама. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2020. Вип. 28. С. 112–120. URL: <http://global-national.in.ua/archive/28-2020/> (дата звернення: 19.05.2026).

54. Бондаренко Ю. О. Регуляторна політика адміністрації Обама: фінансова реформа Dodd-Frank Act 2010 року. *Право і безпека*. 2018. № 4. С. 67–75. URL: <https://pb.univd.edu.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
55. Гончаренко Л. М. Кліматична політика США в рамках Паризької угоди (2009–2016). *Екологічне право України*. 2020. № 2. С. 45–53. URL: <https://elaw.nuv.net.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
56. Гриценко С. О. Внутрішня політика США в контексті виборів 2010 та 2014 років: роль політичних партій. *Політичний менеджмент*. 2018. № 3(71). С. 56–65. URL: <https://ipiend.gov.ua/vydannia/politychnyi-menedzhment/> (дата звернення: 20.05.2026).
57. Коваленко В. В. Економічна політика США в період фінансової кризи 2008–2010 років та план стимулювання Обама. *Економіка України*. 2019. № 4. С. 56–68. URL: <http://economyukraine.com.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
58. Кравченко А. І. Політика відновлення промисловості США: автомобільна галузь у 2009–2014 роках. *Промислова економіка*. 2019. № 2. С. 38–46. URL: <http://pe.nas.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
59. Лисенко В. П. Політика «зеленої енергетики» в США за адміністрації Обама. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2019. Вип. 43. С. 89–97. URL: https://www.lnu.edu.ua/faculty/intrel/publications/visnyk_mizhn_vidnosyny/ (дата звернення: 19.05.2026).
60. Мельник О. В. Соціальна політика США в період президентства Барака Обама : дипломна робота. / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2020. 65 с. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/> (дата звернення: 19.05.2026).

61. Мельник І. П. Освітня реформа «Race to the Top» адміністрації Барака Обами. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 2. С. 78–86. URL: <https://www.apsu.org.ua/ua/periodical/pedagogika-i-psihologiya> (дата звернення: 19.05.2026).
62. Національна академія наук України. Інститут українознавства. США на початку XXI століття: внутрішні виклики та реформи: колективна монографія. Київ: НАН України, 2022. 312 с. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Content/Pages/NASPublications.aspx> (дата звернення: 20.05.2026).
63. Петренко О. М. Реформа охорони здоров'я в США: Affordable Care Act (Обамасаре) 2010 року. *Український медичний вісник*. Серія «Політика охорони здоров'я». 2020. № 3. С. 22–31. URL: <https://umj.com.ua/> (дата звернення: 19.05.2026).
64. Риженко В. М. Податкова реформа та бюджетна політика США 2009–2016 років. *Фінанси України*. 2019. № 5. С. 44–52. URL: <http://finukr.com.ua/> (дата звернення: 19.05.2026).
65. Савченко О. В. Політика зайнятості та мінімальної заробітної плати в США за Обами. *Соціальна політика і праця*. 2020. № 3. С. 29–37. URL: <https://www.mlsp.gov.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
66. Сидоренко В. М. Внутрішня політика адміністрації Барака Обами (2009–2017): економічні реформи та їх наслідки: бакалаврська робота / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2021. 72 с. URL: <https://er.knu.ua/> (дата звернення: 19.05.2026).
67. Ткаченко С. В. Енергетична політика США за адміністрації Обами: перехід до відновлюваних джерел енергії. *Енергетика та економіка*. 2021. № 1. С. 33–42. URL: <http://www.ienergy.org.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).

68. Ткаченко І. М. Регулювання фінансового сектору США після кризи: Dodd-Frank Act та його наслідки. *Банківська справа*. 2020. № 2. С. 33–41. URL: <https://banking.org.ua/> (дата звернення: 19.05.2026).
69. Українська асоціація міжнародних відносин. *Матеріали XI Всеукраїнської конференції «Сучасна Америка: внутрішні процеси та глобальні виклики»*. Київ, 2021. С. 45–67. URL: <https://uafr.org.ua/> (дата звернення: 20.05.2026).
70. Іваненко М. С. Імміграційна політика Обама: DREAM Act та DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals). *Міграційне право*. 2019. № 1. С. 12–21. URL: <https://migrationlaw.org.ua/> (дата звернення: 19.05.2026).